

asplan
viak

Miljøovervåkingsprogram

Status og tilstandsovervåking av
automatisk fredete arkeologiske
kulturminner i utvalgte
kommuner

RAPPORT FRA REGISTRERINGER

2021

Hustadvika kommune

MOV-ARK RAPPORT NR. 4

Dokumentinformasjon

Oppdragsgiver: Riksantikvaren

Tittel på rapport: Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner

Oppdragsnavn: Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner

Oppdragsnummer: 633801-01

Utarbeidet av: Kjell Arne Valvik

Oppdragsleder: Kjell Arne Valvik

Tilgjengelighet: Åpen

Ver	Dato	Beskrivelse	Utarb. av	KS
01	19. aug. 2022	Rapport	KAV	AS

Forord

På vegne av Riksantikvaren har Asplan Viak AS gjort kontrollregistreringer av et utvalg automatisk fredete arkeologiske kulturminner i Hustadvika kommune. Arbeidet er del av miljøovervåkingsprogrammet «Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner».

Denne rapporten gjelder kontrollregistreringer gjort i Hustadvika kommune oktober 2021, og er fjerde rapport i en serie av ti.

Registreringene ble utført av Kjell Arne Valvik og Kjetil Lien Sundsdal. Rapporten er utarbeidet av Kjell Arne Valvik.

Leikanger, 19.08.2022

Kjell Arne Valvik

Oppdragsleder

Astrid Storøy

Kvalitetssikrer

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	5
	1.1. Bakgrunn og formål	5
	1.2. Kulturminnene som skal registreres	6
2.	Området	9
	2.1. Kulturhistorisk bakgrunn	10
	2.2. Utvalget av kulturminner	11
3.	Metode	14
	3.1. Tilstandsvurdering	14
	3.2. Om automatisk fredete arkeologiske kulturminner	14
	3.3. Registrering	15
	3.4. Årsaker til tap / skade og trusselbilde	16
	3.5. Effekter av vern	17
	3.6. Registreringskategorier	18
	3.7. Vernekategorier: A og B	20
	3.8. Analyse og statistikk	21
4.	Tidligere registreringer i Hustadvika kommune	22
5.	Funn og analyser av kontrollregistrering 2021	23
	5.1. Tilstand og tilstandsending	24
	5.2. Tap og årsak	25
	5.3. Skade og årsak	27
	5.4. Skjemming og årsak	30
	5.5. Forbedret/intakt og årsak	37
	5.6. Geografisk fordeling av endringer registrert i 2021	39
	5.7. Skade og skjemming fordelt på kulturminneart	40
	5.8. Skade og skjemming fordelt på arealbrukstype	41
	5.9. Status i arealplaner	42
	5.10. Vernekategori	50

6. Konklusjon	54
7. Etterord: Råd om kontrollregistrering i Hustadvika	56
7.1. Råd til feltarbeidet	56
7.2. Råd til nye omdrev av miljøovervåkningsprogrammet	57
7.3. Råd og forslag til oppfølging - til kommune og regional kulturmiljøforvaltning	57
8. Tabell over kontrollregistrerte lokaliteter	59
9. Kilder	63
10. Vedlegg - registreringskategorier	64

1. Innledning

Figur 1-1. Breivika. Gravrøyser på Hostadneset. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS

1.1. Bakgrunn og formål

Registreringen skal gi Riksantikvaren grunnlag for å rapportere og styre i forhold til nasjonale og internasjonale mål for kulturmiljøforvaltningen. De innsamlede dataene skal inngå i oppbyggingen av lange tidsserier som er relatert til miljøforvaltningens kunnskapsbehov og løpende forvaltning.

I miljøovervåkingsprogrammet «Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner» - i dagligtale gjerne omtalt som «MOV arkeologi» - skal overvåkingen gi Riksantikvaren grunnlag for å rapportere og styre i henhold til de nasjonale målene for kulturmiljøforvaltningen. Oppdraget innebærer å måle

og beskrive tilstand og endringer for automatisk fredete arkeologiske kulturminner i et representativt utvalg kommuner.

Programmet bygger på:

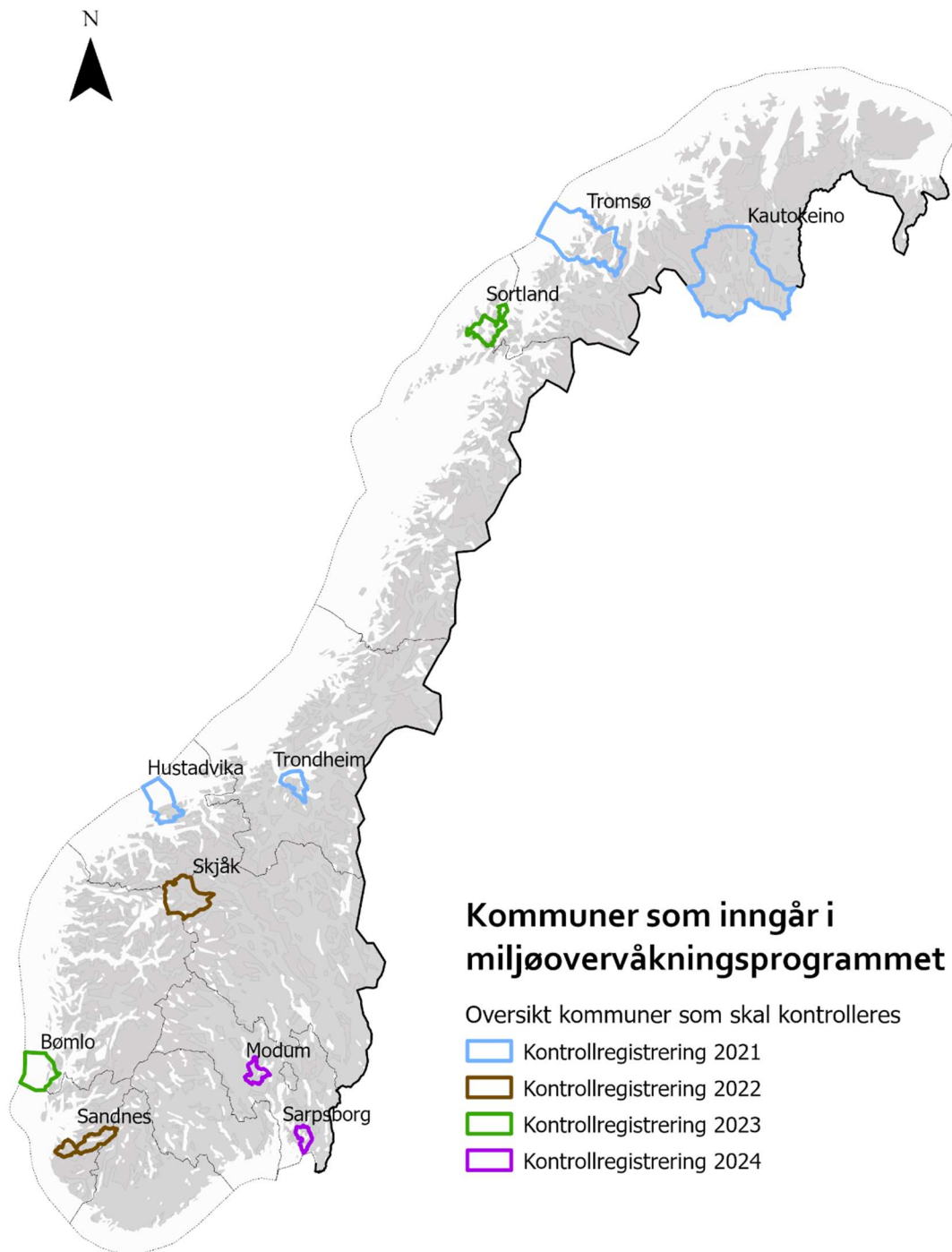
- Det tidligere miljøovervåkningsprogrammet «*Fortidens minner i dagens landskap, status for automatisk fredete kulturminner i utvalgte kommuner*», som ble gjennomført i regi av Riksantikvaren mellom 2000 og 2014. Målet med dette tidligere overvåkningsprogrammet var å få oversikt over utvikling av tap og skade blant arkeologiske kulturminner ved kontroll i 16 utvalgte kommuner. Dette ble utført av NIKU på oppdrag av Riksantikvaren.
- Første omdrev i miljøovervåkningsprogrammet: «*Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner*», som ble utført i 10 utvalgte kommuner mellom 2015 og 2020. Dette ble utført av Sweco på oppdrag av Riksantikvaren. Av de utvalgte kommunene var det ni av dem som også hadde blitt kontrollregistrert i det første miljøovervåkningsprogrammet.

Utvalget av kommuner skal sikre kontinuitet fra 2000 og fram til nå. Det betyr at det for ni kommuner vil foreligge tilstandsvurderinger og statistikk fra 2000 og fram til i dag.

1.2. Kulturminnene som skal registreres

Følgende 10 kommuner skal kontrollregistreres i dette omdrevet av programmet:

Kommune	Antall lokaliteter	År
Tromsø	208	2021
Trondheim	188	2021
Kautokeino	101	2021
Hustadvika (tidl. Fræna)	132	2021
Skjåk	108	2022
Sandnes	182	2022
Bømlo	199	2023
Sortland	100	2023
Sarpsborg	396	2024
Modum	69	2024

Figur 1-2. Kommuner som inngår i miljøovervåkingsprogrammet 2021-2024.

Med grunnlag i nytt datatilfang fra kontrollregistreringene skal det gjøres analyser som blant annet får fram:

- Årsaker til tap og skade på automatisk fredete arkeologiske kulturminner
- Trusselbilder
- Virkning av ulike former for vern

Samlet sett er antallet objekter 1683 lokaliteter, som kan deles i to kategorier:

- A. Automatisk fredete arkeologiske kulturminner som er gitt et bevisst vern gjennom regulering til spesialområde bevaring, hensynssone C eller D, områdefredninger etter kulturminneloven § 19 eller gjennom skilting eller annen tilrettelegging for publikum.
- B. Automatisk fredete arkeologiske kulturminner som ikke er gitt et særskilt vern ut over den automatiske fredningen.

2. Området

Figur 2-1. Gravminne ID 26426, på Nordneset. Foto: Kjetil Lien Sundsdal, Asplan Viak AS.

Hustadvika er en kommune i Møre og Romsdal fylke som ble opprettet 1. januar 2020 ved sammenslåing av Eide og Fræna kommuner.

Kommunen ligger ved havstykket Hustadvika, ytterst på Romsdalshalvøya mellom Molde, Aukra og Romsdalsfjorden i sør og Lauvøyfjorden og Kornstadfjorden i nordøst. Kommunen er kjent for kyststrekningen med fiskeværerne i Bud og Bjørnsund, og for steinindustrien. Tyngden av bebyggelsen ligger langs strendene. Ved Frænfjorden finnes fire av kommunens tettsteder: Elnesvågen, Tornes ved fjordmunningen og Sylte og Malme innerst ved Malmefjorden. Tilsvarende på nordsiden langs Lauvøyfjorden, Kornstadfjorden og i lavlandet som går inn fra fjorden ved tettstedet Eide og sør for Nåsvatnet. Det er også jevn bosetting langs Harøyfjorden i vest og mot Hustadvika i nord. Her er tettstedene Bud og Nerland. En tredjedel av innbyggerne i tettstedet Hollingen, som for det meste ligger i Aukra kommune, hører til i Hustadvika kommune

2.1. Kulturhistorisk bakgrunn

Kulturlandskapet på Romsdalskysten og Hustadvika kommune er karakterisert av ei flat kystslette som møter havet - Hustadvika - med 6-700 meter høye fjell i nord og sør. Det ser ut til at øyene i dette området ble tidlig isfrie og tilgjengelig for bosetning da isen trakk seg tilbake for ca. 12000 år siden. De første sikre funnene av boplasser langs kysten av Sør-Norge går gjerne under navnet Fosnakulturen, og viser spor etter bosetning tilbake til starten av eldre steinalder. Hustadvika kommune består av hav, fjorder, bukter, våger, samt brede og trange sund. Mellom kysten i vest og fjellmassivet ligger jordbrukslandet langs fjordene. Dette er blant Romsdals eldste landskap med spor etter folk på kulturminnelokaliteter som går 10-11 000 tusen år tilbake. Takket være de rike fiskeressursene og viltet var det mulig å slå seg ned her. Funnlokaler bekrefter dette. Ved introduksjonen av jordbruket mot slutten av yngre steinalder spredte bosetningen seg langs etter fjordene.

Imponerende gravhauger fra bronsealderen, fra om lag 1500 f.Kr., ligger plassert langs kystledet. Gravminnene viser sentralisering av makt og rikdom i denne perioden. Gjennom bronsealder og jernalder, frem til omkring 500 e.Kr., ser det ut til at bosetningen har spredt seg til store deler av det som i dag er kulturhistorisk jordbrukslandskap.

I de siste århundrene av førhistorisk tid økte folketallet. Jord som tidligere var utmark ble ryddet, og større gårder ble delt inn i mindre bruk. I denne perioden dro også mange over havet på leting etter nytt land. Vikingtiden var preget av strid og ufred.

Folkeøkningen i middelalderen la grunnlag for vekst. Økonomiske, religiøse og administrative senter vokste frem. Vågøy, Bud og Hustad ble kirkesteder i middelalderen. Svartedauden i 1349 rammet hardt, og medførte at folketallet ble redusert med minst to tredjedeler frem til begynnelsen av 1500-tallet. Nedgangen i folketallet hadde bakgrunn i både pesten og at klimaet ble kaldere. Mange gårder ble liggende øde.

Landskapet langs Hustadvika er kupert, med strender, vik, tanger, berg og smale sund. Lenger inne er det et mer åpent, myrlendt strandflatelandskap, men med markante fjellformasjoner, slik som Stemshesten. Hustadvika er beryktet som et av de farligste havstykkene langs norskekysten. Dette er fremdeles et spiskammers og samtidig en skipskirkegård. Hustadvika er blant områdene med flest registrerte fornminner i fylket, og dette har nok sammenheng med plasseringen langs den sentrale kystlinja mellom sør og nord, enkel tilgang til rike fiskefelt og gunstige vilkår for jordbruk.

Funn av gravrøyser, nausttufter og bosetning-aktivitetsområder skiller Julsundet og landskapet på akse Hoem - Tornes, samt Farstad, Male og Hustad seg klart ut som de

eldste og mest sentrale bosettingsområdene på Romsdalskysten. De utgjør urgårder, som organiserte territorier som gjennom tusener av år har blitt delt opp i mindre gårder, og som igjen har formet grender, bygder, fiskevær og tettsteder – slik vi mer eller mindre ser hovedtrekkene i landskapet i dag.

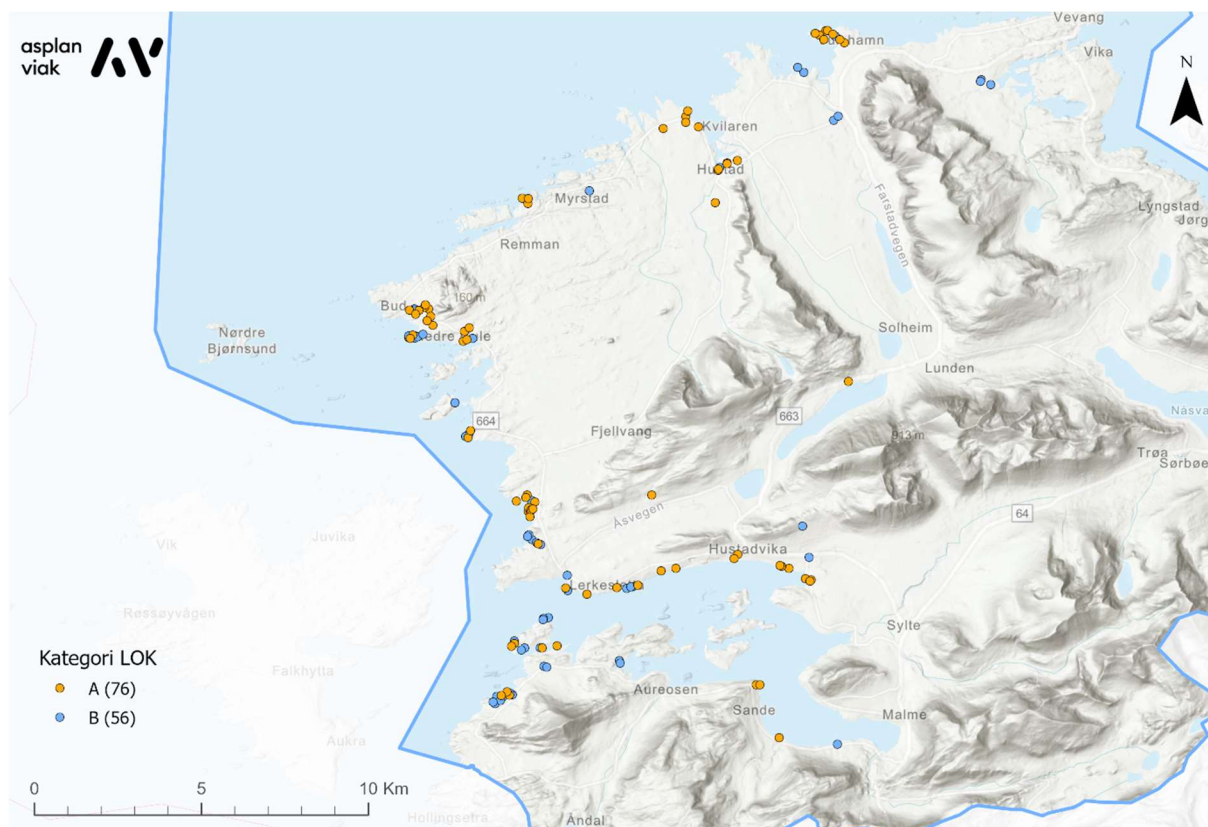
Figur 2-2. Gravrøys på Skomakarneset (Askeladden Id 26428) med Nyhamna (Gossen) i bakgrunnen. Foto: Kjetil Lien Sundsdal, Asplan Viak AS.

2.2. Utvalget av kulturminner

Utvalget av arkeologiske kulturminner i Hustadvika kommune representerer et bredt spekter både når det gjelder type og lokalisering. Hovedvekten ligger langs kysten, der noen ligger i tettbygde områder og en del ligger nær dagens gårdsbebyggelse, både på innmark og i utmark.

I utvalget inngår både kulturminner som er synlige på markoverflaten, og kulturminner som ikke er synlige på markoverflaten. Kontrollen er gjort på lokalitetsnivå. Som utgangspunkt for kontrollen er dagens tilstandstatus og geometri i kulturminnedatabasen Askeladden benyttet.

Utvalget gjelder den delen av Hustadvika kommune som tilsvarer gamle Fræna kommune. Det er ikke gjort et nytt utvalg av lokaliteter, da det er viktig for programmet å følge samme utvalg av kulturminner over tid.

Figur 2-3. Kart som viser alle lokaliteter som inngår i miljøovervåkingsprogrammet i Hustadvika kommune. Utvalget gjelder den delen av Hustadvika kommune som tilsvarer gamle Fræna kommune. Lokalitetene er vist etter vernekategori, der A er gitt et bevisst vern ut over den automatiske fredningen.

Tabell 2-1. Tabellen viser utvalget lokaliteter i Hustadvika kommune.

Lokalitetsart	Tall
Bosetning-aktivitetsområde	46
Gravminne	40
Gravfelt	28
Båtstø-anlegg	1
Funnsted	1
Røysfelt	8
Annen arkeologisk lokalitet	2
Bergkunst	1
Kokegroplokalitet	1
Dyrkingsspor	2
Rydningrøyslokalitet	1
Annen marin lokalitet	1
Totalt	132

Tabellen viser lokaliteter i Hustadvika kommune som inngår i miljøovervåkingsprogrammet, fordelt på lokalitetsart. Det er mange bosetningsaktivitetsområder og gravminner/gravfelt i det representative utvalget.

Figur 2-4. Gravrøys på Naustvollen, ID 37791, bak naustene til høyre i bildet. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS.

3. Metode

Figur 3-1. Gravfelt ID 7387 ved Male. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS.

3.1. Tilstandsvurdering

De første omdrevne av miljøovervåkningsprogrammet var gjort etter Norsk Standard, men kategorier er nå tilpasset mer til kulturmiljøforvaltningens rapporteringsplikt ovenfor nasjonale resultatmål.

3.2. Om automatisk fredete arkeologiske kulturminner

Alle kulturminner fra forhistorie og middelalder (inntil år 1537), inkludert en sikringszone på minimum fem meter, er automatisk fredet i henhold til Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven). Fredningen medfører forbud mot alle typer inngrep i kulturminnet (§3-4, 6). I begrepet automatisk fredete arkeologiske kulturminner er også samiske kulturminner fra 1917 eller eldre. Det må søkes om dispensasjon fra fredningen før igangsetting av enhver type inngrep i kulturminnene (§8).

Askeladden er Riksantikvarens offisielle database over fredete kulturminner og kulturmiljø. Databasen inneholder data om kulturminner og kulturmiljø som er fredet etter kulturminneloven, vernet etter plan- og bygningsloven eller kulturminnefaglig vurdert som

verneverdige. Et viktig formål med Askeladden er å ha oppdatert informasjon om tilstand for fredete kulturminner. Data fra Askeladden brukes aktivt i planlegging og i gjennomføring av overvåkingsprogrammet, og resultatene fra registreringene blir lagt inn av Riksantikvaren slik at Askeladden er oppdatert når kontrollregistreringen er avsluttet. Kulturminnene i Askeladden har alle en unik ID og et sett metadata.

3.3. Registrering

Registreringene er gjort gjennom å oppsøke alle lokaliteter i felt. Det er benyttet et nettbrett med feltregistreringsapplikasjon basert på programmet Adaptive for bruk på stasjonær / bærbar PC, og appen Feltregistrering for bruk på nettbrett. Her kan man se egen posisjon opp mot geometri hentet fra Askeladden. Både flyfoto, gråtonekart og aktuelle plankart er tilgjengelig i applikasjonen. I tillegg er det tilgang til opplysninger fra Askeladden og alle data fra forrige omdrev (inkludert foto). Nye opplysninger blir skrevet inn i rubrikker som på forhånd er definert i applikasjonen, og med god plass til å skrive lengre og steds spesifikke vurderinger ved behov. Foto blir tatt med nettbrettet, og bildene blir automatisk koblet til lokaliteten «on site».

Data og foto lastes opp til server etter hver dag man er i felt. Metoden for registrering minimerer behovet for etterarbeid i felt.

Kun kulturminnelokaliteter med registrert geometri er inkludert i utvalget for kontrollregistrering. Registreringene har ikke hatt som formål å kontrollere lokalitetenes stedfesting og geometri, da dette i mange tilfeller vil kreve grundigere undersøkelser som kun den offentlige kulturmiljøforvaltningen har myndighet til å utføre (stikkbor, prøvestikk, avtorving m.v). Der det er avdekket tydelige avvik mellom registrert geometri og faktisk beliggenhet, blir avvikene rapportert til Riksantikvaren.

Det har vært dialog (telefon, epost, møte) med Møre og Romsdal fylkeskommune i forkant av både registrering og innsending av rapport. Dette ga nyttig informasjon. Det har også vært dialog (telefon, epost) med planavdeling i Hustadvika kommune angående kommuneplanens arealdel og plandata.

Figur 3-2. Det var en skiftende uke i Hustadvika, med både sol og stille, vind og regn. Nettbrett med feltregistreringsapplikasjon tålte både regn og kulde, og var det viktigste verktøyet i felt. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS.

3.4. Årsaker til tap / skade og trusselbilde

Årsaker til tap og skade blir vurdert. Primært gjøres dette ved å registrere lokalitetenes tilstand - blant annet sammenlignet med forrige omdrev, og man forsøker å avdekke årsak til eventuell tilstandsendring. I tillegg registreres en del ytterligere informasjon om lokaliteten og landskapet den befinner seg i.

Årsaker til tap og skade er aggregert og analysert, og benyttet til å peke på generelle tendenser:

- Hvilke lokaliteter er mest utsatt for tap og skade?
- Hvilke årsaker til tap og skade er framtrepende?
- Er det noen fellestrekk ved disse lokalitetene?

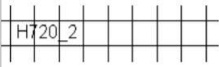
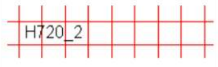
3.5. Effekter av vern

Nytt ved forrige omdrev var at man også vurderte virkning av ulike former for vern. Primært er det vern gjennom virkemiddel i plan- og bygningsloven (pbl) som er behandlet.

Kulturminner kan sikres på tre måter:

- Hensynssoner med bestemmelser eller retningslinjer
- Bestemmelser til arealformål
- Generelle bestemmelser

I miljøovervåkingsprogrammet er det primært sett på hensynssoner som virkemiddel for vern. Hensynssoner er enten hensynssone bevaring kulturmiljø/-minne (H570, skråkravur), eller hensynssone båndlegging etter kulturminneloven (H730, ruteskravur).

Flater	SOSI-kode	Flatesignatur, nåværende	Flatesignatur, fremtidig	Anmerkning
KpAngittHensynSone	510, 520, 530, 540, 550, 560, <u>570, 580,</u> 590			000000/FF0000,svart. Vinkel 50 gon, avstand 10, linjetykkelse 0,15 Tekst på hensynssone spesifiseres i tegnforklaring
KpBåndleggingSone (Arealst 1 og 2)	710, 720, <u>730, 735,</u> 740,750			000000/FF0000,svart/rød. Vinkel 100/200 gon, avstand 12, linjetykkelse 0,15. Bakgrunn; Formålsfarge(r). Tekst på hensynssoner spesifiseres i tegnforklaring

Figur 3-3. Koder og presentasjon for hensynssoner i reguleringsplan og kommuneplan. Aktuelle koder for kulturminner er her understreket. Hentet fra Nasjonal produktspesifikasjon for arealplan og digitalt planregister

Hensynssonene brukes både på kommune- og reguleringsplannivå. Generelt gjelder at H570 brukes på kommuneplannivå, mens H730, gjerne i kombinasjon med H570, brukes på reguleringsnivå. Hensynssonene erstatter bruk av «spesialområde bevaring» fra tidligere planlov (pbl 1985). Det finnes fortsatt gjeldende reguleringsplaner i Hustadvika kommune som ble vedtatt mellom 1960 og 1985 (syv planer fra siste del av 70-tallet og tidlig på 80-tallet). Her finnes hverken hensynssoner, båndleggingssoner eller spesialområder bevaring, men kulturminner kan være merket av med en «K» i en sirkel. I disse tilfellene har vi oppfattet markeringen i plankart som et vern, eller intensjon om vern.

I tillegg til bruk av plan- og bygningsloven for å gi vern av kulturminner, er skjøtsel og skilting registrert som mulige tiltak som kan styrke det vernet som et arkeologisk kulturminne automatisk har gjennom kulturminneloven.

3.6. Registreringskategorier

3.6.1. Tilstand

Tilstand på lokalitetene er registrert som en av åtte kategorier, se vedlegg. I dette omdrevet er syv av tilstandskategoriene brukt.

Ved forrige omdrev ble «ikke gjenfunnet» brukt der tilstanden på lokaliteten var vanskelig å bestemme grunnet gjengroing, og særlig i de tilfeller det var forventet at kulturminnet var synlig over bakken. Der man vurderte at kulturminnet med stor sannsynlighet var intakt under vegetasjon, ble lokalitetene vurdert til uendret/intakt. Dette prinsippet er videreført i dette omdrevet.

Figur 3-4. Røysfelt, Id 18246. Området er gjengrodd. Lokaliteten er likevel kategorisert som intakt, da det ikke er tegn til noen form for aktivitet. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS.

I noen få tilfeller var objektet som ble besøkt så overgrodd at det ikke lot seg finne igjen. Det ble letet særlig nøye der kulturminnet ifølge geometrien skulle være – og det ble også gjort et søk i umiddelbar nærhet basert på beskrivelsen i Askeladden. Dersom det ikke

lykkes å sikkert påvise kulturminnet, ble det gjort vurdering på stedet om det var tegn til aktivitet som kan ha ført til at kulturminnet var tapt – f.eks. gravearbeid, jordbruksaktivitet, barmarkskjøring eller lignende. Når det ikke var tegn til slik aktivitet i området ble kulturminnet ikke registrert som tapt eller ikke gjenfunnet. Det ble i stedet lagt til en kommentar om at kulturminnet antas å være helt overgrodd av f.eks. torv.

Lokaliteter som ved siste registrering ble registrert som skadet, og som ved kontrollregistrering i 2021 har samme skade, er registrert som «skadet» og at det ikke har skjedd en endring siden sist registrering. Ved ytterligere skade er dette registrert som «skadet» og at det har skjedd en endring siden sist registrering.

3.6.2. Årsak

Årsak til endring av tilstand er registrert i 24 kategorier, se vedlegg.

I Hustadvika har følgende seks kategorier vært relevant ved kontrollregistrering i 2021:

- Jordbruk
- Bygg/anlegg- industri/vei
- Skjøtsel
- Dispensasjon
- Fritidsaktiviteter
- Intakt

I kategorien «Bygg/anlegg- industri/vei» ligger utbygging av større infrastrukturanlegg. «Byggeaktiviteter» forstås som mindre omfattende byggetiltak som bolig, fritidsbebyggelse eller landbruksbygninger.

3.6.3. Arealbruk

Arealbruk ved hver enkelt lokalitet er registrert etter 21 arealbrukskategorier, se vedlegg.

I de tilfeller lokaliteter ligger innen flere arealbrukskategorier, er det den mest fremtredende arealbruken som er registrert. Typisk kan en lokalitet ligge både i strandsone og hyttefelt, i slike tilfeller er det registrert som hyttefelt siden det er denne arealbruken som antas å kunne påvirke lokaliteten i størst grad.

3.6.4. Planlagt arealformål

Kommunenes planmessige arealdisponering er et sentralt grunnlagsmateriale i miljøovervåkingsprogrammet. Planlagt arealformål sier noe om hvilken bruk som er påregnelig og ønsket for området. I planene skal det avveies mellom vern og utbygging.

Forvaltning av automatisk fredete arkeologiske kulturminner er i stor grad knyttet opp til planprosesser.

Ulike arealformål åpner for ulik aktivitet og tiltak. Planformål, hensynssoner og arealdisponering er derfor en viktig faktor for å analysere bakgrunnsbildet for tilstandsendringer og for å vurdere effekter av vern og mulige trusselbilder. Siden 2015 er planstatus registrert for lokalitetene som inngår i miljøovervåkingsprogrammet. Dette er blitt fulgt opp i 2021.

Som del av miljøovervåkingsprogrammet registreres det om det foreligger kommunedelplan, områderegulering eller detaljregulering for lokalitetene. Det blir registrert hva arealformål i kommuneplanen er, og om det foreligger hensynssoner og spesifikke vernebestemmelser.

Vi har basert oss på kommuneplan for Hustadvika kommune (tidligere Fræna kommune) fra 2014, samt oversikten over gjeldende reguleringsplaner. Dette er blitt lagt inn i vår kartløsning, og var tilgjengelig også i felt. Dataene finnes også på [Kommunekart](#).

Det foreligger kulturminneplan for tidligere Fræna kommune og regional delplan for kulturminner av regional og nasjonal verdi i Møre og Romsdal.

3.7. Vernekategorier: A og B

Ved dette omdrevet er det blitt gjort tilstandskontroll på følgende kategorier av automatisk fredete arkeologiske kulturminner:

- A. Automatisk fredete arkeologiske kulturminner som er gitt et bevisst vern gjennom regulering til spesialområde bevaring, hensynssone C eller D, områdefredninger etter kulturminneloven § 19 eller gjennom skilting eller annen tilrettelegging for publikum.
- B. Automatisk fredete kulturminner som ikke er gitt et særskilt vern ut over den automatiske fredningen.

Ved forrige omdrev er disse kategoriene benevnt B og C - og det er viktig å være oppmerksom på dette ved sammenligning mellom denne rapporten og rapporten fra forrige omdrev. I tidligere omdrev var A-kategori brukt for automatisk fredete arkeologiske kulturminner der det var gitt dispensasjon etter kulturminneloven. Denne kategorien kulturminner er tatt ut i dette omdrevet av miljøovervåkingsprogrammet.

Bestemmelse av kategori er noe som gjøres som del av kontrollregistreringen. Dette er viktig, fordi planstatus for kulturminner kan endres over tid som følge av nye

reguleringsplaner og rullering av kommuneplan. Siden forrige kontrollregistrering har Hustadvika kommune igangsett arbeid med rullering av ny kommuneplan (2021-2022).

Informasjon om hensynssoner i reguleringsplaner og kommuneplaner er hentet fra gjeldende planer i Hustadvika kommune. Her er geometri for kulturminnet - slik det ligger i Askeladden-databasen, kryssjekket opp mot båndleggingssone 730 kulturminner, og hensynssone 570 kulturminner. Ved treff er dette ført inn i registreringsdatabasen for prosjektet.

Informasjon om dispensasjoner fra kulturminneloven er hentet fra Askeladden-databasen og gjeldende reguleringsplaner, samt dialog med Møre og Romsdal fylkeskommune.

Vurdering om området er tilrettelagt med formidling og skjøtsel av kulturminnet er notert ved besøk på lokaliteten.

3.8. Analyse og statistikk

Alle data fra registreringene er hentet ut av feltapplikasjonen og bearbeidet videre i Excel. Datagrunnlaget er brukt til å ta ut statistikk som grunnlag for å vurdere viktige sammenhenger og trender.

Det gjøres oppmerksom på at selv om en stor andel av de automatisk fredete kulturminnene innenfor kommunen er kontrollregistrert, er likevel ikke tallmaterialet svært stort. Noen av resultatene er små - typisk med utslag i noen få lokaliteter. Materialet må derfor brukes med forsiktighet med tanke på å tolke det som kanskje er et øyeblikksbilde eller en statistisk tilfeldighet nettopp i år. Anvendbarhet og sikkerhet vil øke over tid ettersom lokalitetene kontrolleres i nye omdrev av programmet.

4. Tidligere registreringer i Hustadvika kommune

Figur 4-1. Dobbelt nausttuft og tre gravrøyser, ID 56122, ytterst på Malehammaren. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS

De første systematiske registreringene av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i Hustadvika kommune (tidligere Fræna kommune) ble gjort i 1975-76. Registreringene ble utført for det Økonomiske Kartverket (ØK).

Etter at overvåkingsprogrammet Fortidens minner i dagens landskap ble lagt under Riksantikvaren i 2000, er arkeologiske kulturminner i Hustadvika kommune (tidligere Fræna kommune) kontrollregistrert i 2000, 2006, 2011 og 2016.

I 2000 ble 445 enkeltminner kontrollregistrert, alle var tidligere ØK-registrert. 416 av de samme enkeltminnene ble videre kontrollregistrert i 2006 og 2011.

Antall kontrollregistrerte enkeltminner i 2006, 2011 og 2016 avviker noe fra antallet i 2000. Dette skyldes delvis tap av kulturminner i perioden, og delvis at det i 2000 ble avdekket flere feilregistreringer.

Av utvalget på 145 lokaliteter i 2016, har 63 vært kontrollregistrert tidligere gjennom programmet «Fortidens minner i dagens landskap». Disse 63 lokalitetene representerer dermed kontinuiteten med de foregående runder med kontrollregistreringer, og har vært kontrollert jevnlig siden 1975-76. Ytterligere fem lokaliteter er kontrollregistrert tidligere i forbindelse med utbyggingsplaner eller liknende (Sweco).

Av de 145 lokalitetene i 2016 er 132 lokaliteter med i omdrevet i 2021.

5. Funn og analyser av kontrollregistrering 2021

Figur 5-1. Fra bergkunstlokaliteten, ID 56124, ved Langvatnet. Mannsfigur med sprikende armer og bein. Til høyre for «adoranten» ligger en skålgrop. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS

I presentasjonen som følger er analysene delt inn i tematiske underkapitler som i stor grad følger rapportstrukturen i tidligere omdrev. Dette gjøres for å sikre godt sammenligning bakover i tid.

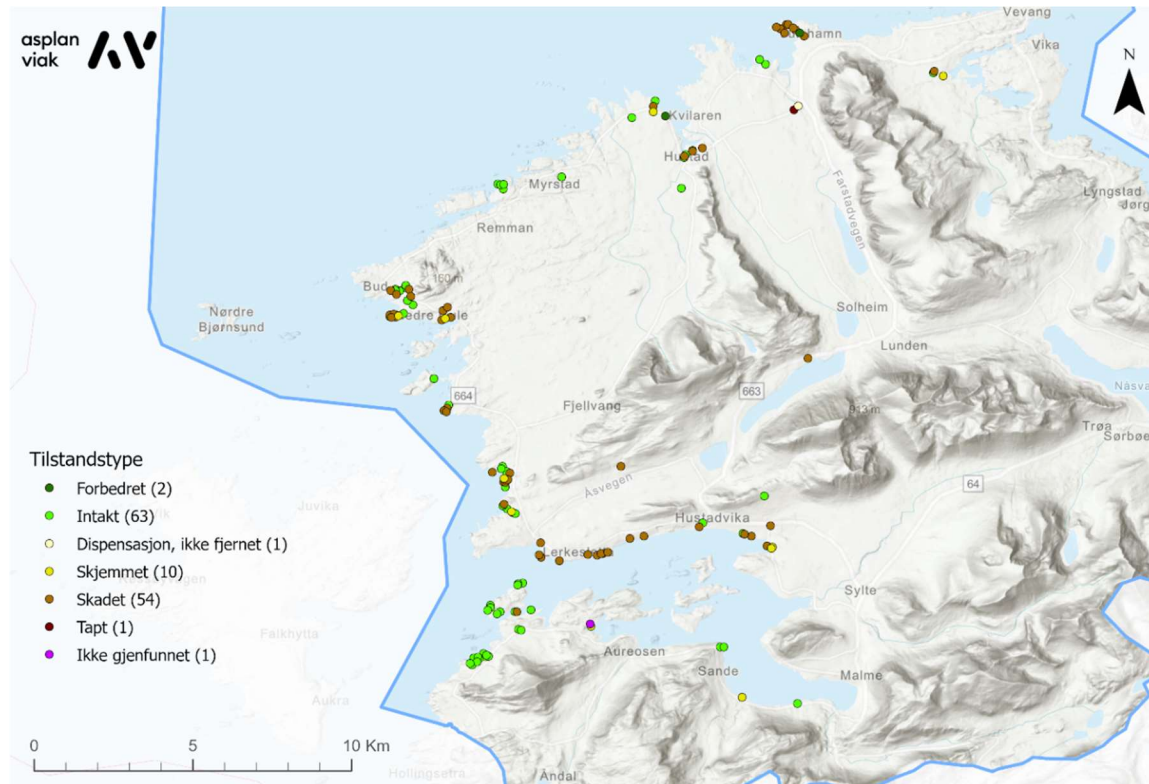
Rapporten gir først en oversikt over tilstandsendringer, presenterer resultater fordelt på tap, skader og skjemming, og ser deretter på hvordan dette fordeler seg på kulturminneart og arealbruk. Til sist er det en presentasjon av planstatus og hensynssoner for lokalitetene i miljøovervåkningsprogrammet.

Som ved forrige omdrev i miljøovervåkingsprogrammet, er det lokaliteter (og ikke enkeltminner) som er kontrollregistrert. I perioden 2000-2014 var det enkeltminner som ble registrert. Som tidligere har det vært et mål å få vurdert trusselbilder, men også se på effekter av vern.

5.1. Tilstand og tilstandsendring

I Hustadvika kommune 2021 har sju kategorier for tilstand vært relevant. Tabellen under gir oversikt både over tilstanden til alle kulturminnene, og hvor mange av dem som ble endret til slik tilstand i 2021. Totalt ble det registrert 12 tilstandsendringer.

Tilstand	Antall	Prosent	Av disse endret i 2021
Intakt	63	47,7	1
Tapt	1	0,8	1
Skadet	54	40,9	2
Skjemmet	10	7,6	6
Dispensasjon - ikke fjernet	1	0,8	1
Forbedret	2	1,5	1
Ikke gjenfunnet	1	0,8	0
Totalsum	132	100	12

Figur 5-2. Kartet viser fordelingen tilstandstyper i etterkant av kontrollregistreringen i 2021.

En lokalitet (Askeladden ID 18246) er ikke gjenfunnet ved kontrollregistreringen i 2021. Tilstandsstatus «ikke gjenfunnet» er i dette tilfellet ikke registrert som en endring i tilstandstype, da den også i forrige omdrev var registrert som ikke gjenfunnet. Det ligger en røys, forholdsvis tydelig, ca 40 m mot vest. Lokaliteten bør kontrolleres av kulturmiljømyndighet og geometri eventuelt justeres.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	18246	Ikke gjenfunnet	Gjengroing	Feil geometri? Det ligger en røys, forholdsvis tydelig, ca 40 meter mot vest. Ingen tegn til aktivitet i området. Gjengroing. Tett buskas og småbjørk.

5.2. Tap og årsak

Det er registrert en tapt kulturminnelokalitet siden siste kontrollregistrering. Tapet gjelder Askeladden ID 157097. Lokaliteten ble vurdert som skadet i forrige omdrev, men det ble i 2013 gitt dispensasjon for etablering av gang/sykkelveg. Vurderingen av tilstand er dermed endret til tap i samråd med Møre og Romsdal fylkeskommune v/ Bjørn Ringstad og Susanne Iren Busengdal.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	157097	Tapt	Dispensasjon	Bosetning-aktivitetsområde. Kokegroper, ardspor, m.m. Tap som følge av gitt dispensasjon (tillatelse) til inngrep i kulturminnet. Det er bygd gang-/sykkelveg på stedet. Vurdert som tapt i samråd med Møre og Romsdal fylkeskommune

Askeladden ID 157098 er registrert som intakt i 2021. Lokaliteten var registrert som skadet/uendret i forrige omdrev. Også denne lokaliteten ble det gitt dispensasjon for, men den ble aldri utgravd i forbindelse med den aktuelle reguleringsplanen for gang-sykkelveg.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	157098	Intakt	Dispensasjon, ikke fjernet	Bosetning-aktivitetsområde. Kokegrop, dyrkingslag, ardsplor, m.m. Registrert som uendret i forrige omdrev. Det er gitt tillatelse til inngrep i, eller fjerning av, kulturminnet, men det aktuelle tiltaket er ikke gjennomført. Vurdert som intakt. Møre og Romsdal fylkeskommune opplyser at lokaliteten ikke er utgravd da tiltaket på denne delen av gang-sykkelveg ikke ble utført.

5.3. Skade og årsak

Samlet i Hustadvika er det 54 kulturminner som er registrert som skadet. Av disse er det to som regnes som en endring fra forrige omdrev, og disse er vist i tabell under. Bygg/anlegg- industri/vei er årsak til de to endringene.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	137224	Skadet	Bygg/anlegg-industri/vei	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Bosetningsspor etter hus fra yngre jernalder. Registrert intakt ved forrige omdrev.</p> <p>Det er siden forrige registrering gravd ned et fundament for vegskilt og satt opp nytt skilt. Oppgravd kulturlag er synlig.</p>

	<p>137222</p>	<p>Skadet</p>	<p>Bygg/anlegg- industri/vei</p> <p>Bosetning-aktivitetsområde. Bosetningsspor etter hus fra yngre jernalder. Registrert Intakt ved forrige omdrev.</p>
			<p>Det er siden forrige registrering gravd ned et fundament for vegskilt og satt opp nytt skilt. Oppgravd kulturlag er synlig.</p>
			<p>Lokaliteten ligger helt i utkant, men er innenfor lokalitetsavgrensing.</p>

5.4. Skjemming og årsak

Samlet i Hustadvika er det 10 kulturminner som er registrert som skjemmet. Av disse er det seks som regnes som en endring fra forrige omdrev, og disse er vist i tabell under.

Jordbruk er årsaken til fire av endringene, mens bygg/anlegg-industri/vei står for en og fritidsaktiviteter for en.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	106688	Skjemmet	Jordbruk	<p>Bosetnings-aktivitetsområde - boplass steinalder. Uendret ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Tidligere registrert skjemming knyttet til traktorveg. Lokaliteten er ytterligere skjemmet som følge av lagerplass for rundballer inne på lokaliteten.</p>
	26877	Skjemmet	Jordbruk	<p>Gravfelt. En langhaug og rester av to rundhauger. Tilstand ble registrert som skjemmet ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>I tillegg til beite for storfe/hest innenfor lokaliteten er den ytterligere skjemmet som følge av tiltak like utenfor lokaliteten.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
				
	27821	Skjemmet	Byggeaktiviteter	<p>Gravfelt. Samling med tre gravrøyser. Uendret - gjengroing ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Krattskog er fjernet siden forrige kontrollregistrering, men det er nylig utført tiltak like utenfor lokaliteten og innenfor sikringssonen. Utvidet/Bygd ny molo, veg ned til denne. Det er lagt opp en haug med stein. Dette ser ut til å være overskudd fra bygging av molo innenfor sikringssonen, like ved den nordligste røysa.</p>
				

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
 	18252	Skjemmet	Jordbruk	<p>Gravfelt. 22 gravrøyser. Tilstand satt til skadet (rotvelt) ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Lokaliteten også vurdert som skjemmet som følge av at det er blitt hugget en del skog som er blitt liggende på gravfeltet. I tillegg til eldre rotvelter. Beiter villsau i området.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
				

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	56123	Skjemmet	Jordbruk	<p>Gravfelt. Uendret ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Vurdert som skjemmet som følge av lagring av høyballer innenfor lokaliteten. Tett på den ene gravrøysen.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	56131	Skjemmet	Fritidsaktiviteter	<p>Gravfelt. Båtgrav, nausttuft, rundhauger. Registrert som Uendret ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Tilstand vurdert som skjemmet. Diverse rusk og rask knyttet til idrettsplassen er plassert bort mot skipsgrava. Satt opp gjerdestolper, men nettingruller ligger i kanten av grava. Geometrien i Askeladden dekker ikke hele lokaliteten. Bør måles inn på nytt.</p> <p>Ansvarlig for idrettsanlegget kom bort når vi var der, og tok selv opp at utstyr tilknyttet idrettsanlegget som var lagret inn mot båtgrava var planlagt fjernet.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
				

5.5. Forbedret/intakt og årsak

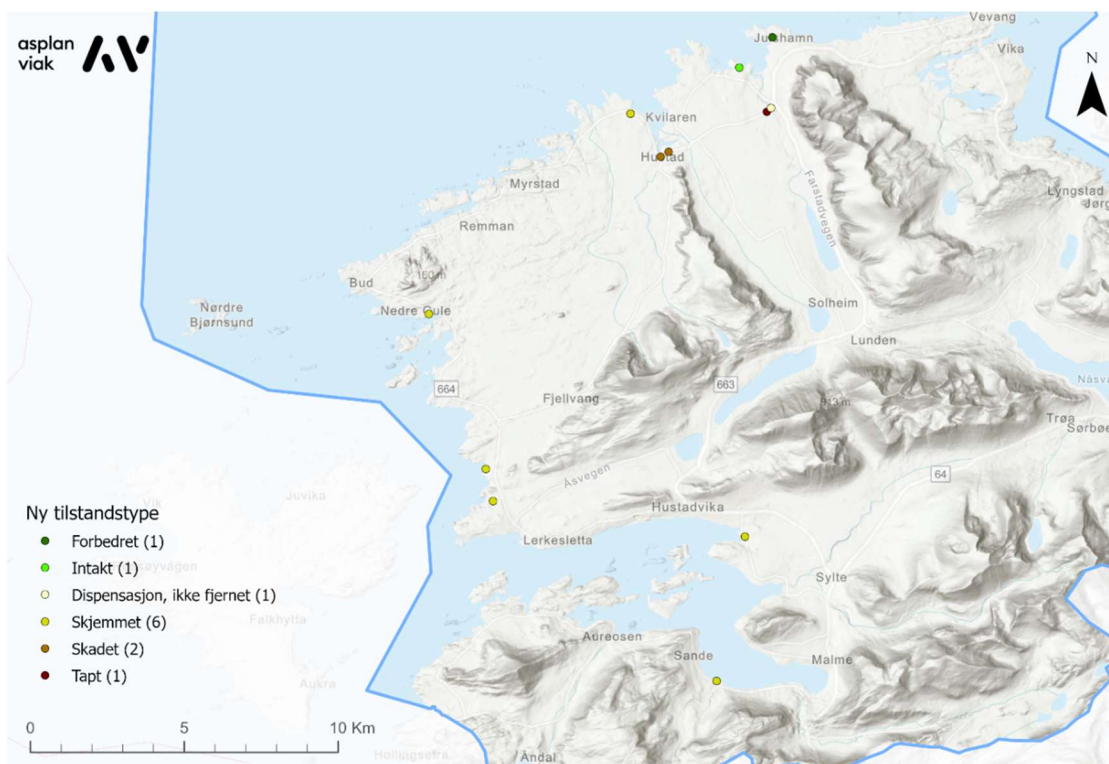
	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	16777	Forbedret	Skjøtsel	<p>Gravfelt. Skjemmet ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Lokaliteten var ved siste tilstandsregistrering stygt tilrotet. Trærne som har stått langs steingjerdet var kappet ned og lagt i store hauger, 3-4 meter fra gjerdet på innsiden.</p> <p>Tilstanden på lokaliteten er forbedret. Det har vært utført skjøtsel på lokaliteten, og alt hogstavfall er fjernet.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	16774	Intakt	Intakt	<p>Gravminne. Rund overgrodd gravrøys. Tilstand ble registrert som ikke gjenfunnet ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Gravminnet, som er sterkt overgrodd røys, ble gjenfunnet og tilstand endret til intakt.</p> <p>Gjengroingsområde.</p>

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
				

5.6. Geografisk fordeling av endringer registrert i 2021

Kartet under viser den geografiske fordelingen av lokaliteter som er endret siden forrige omdrev. Når det gjelder lokaliteter som er skjemmet, skadet og tapt i registreringen 2021, ser vi at de fleste endringene har skjedd i nærheten av veg og bebyggelse/anlegg, og i tilknytning til jordbruksarealer.

Figur 5-3. Kartet viser endringer registrert i 2021.

5.7. Skade og skjemming fordelt på kulturminneart

Tabell under viser hvilke typer kulturminner som ved dette omdrevet er registrert som skadet eller skjemmet.

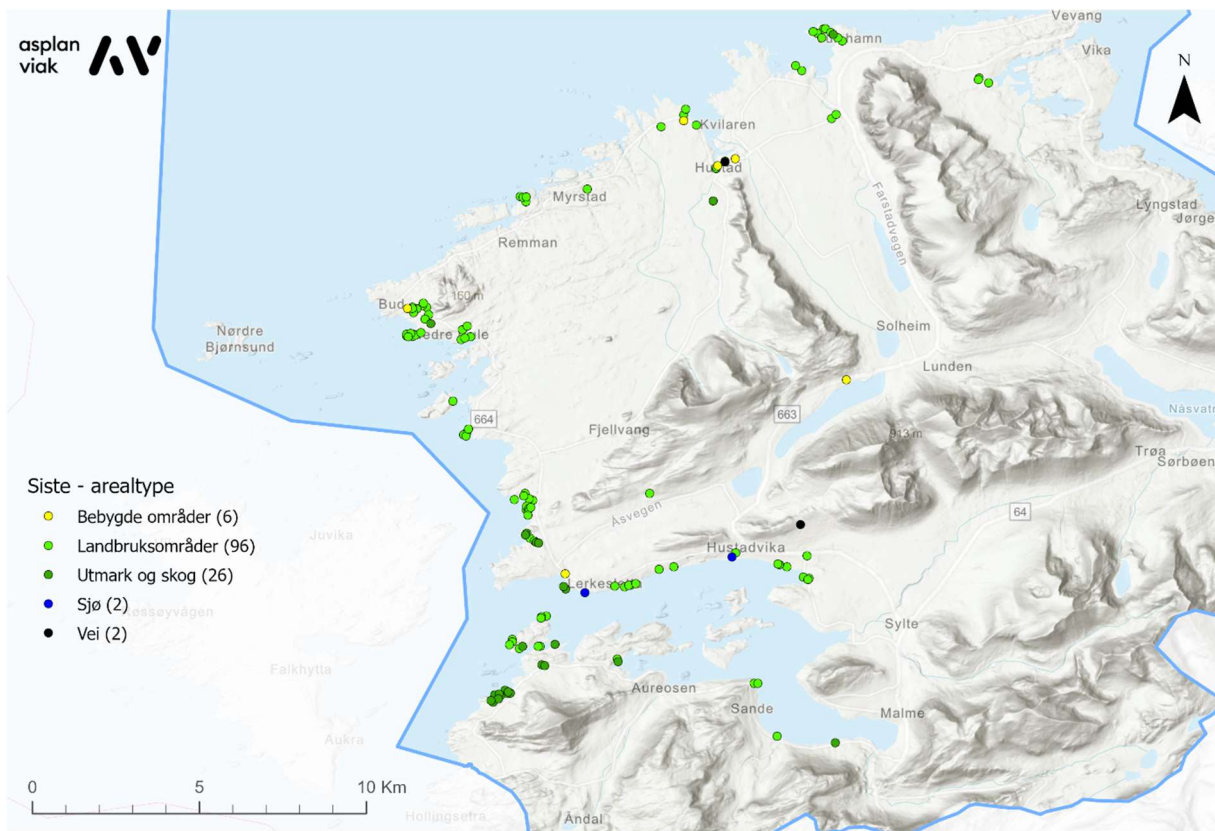
ID	Lokalitetsart	Tilstand	Årsak
106688	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Jordbruk
137224	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Bygg/anlegg- industri/vei
137222	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Bygg/anlegg- industri/vei
26877	Gravfelt	Skjemmet	Jordbruk
27821	Gravfelt	Skjemmet	Bygg/anlegg- industri/vei
18252	Gravfelt	Skjemmet	Jordbruk
56123	Gravfelt	Skjemmet	Jordbruk
56131	Gravfelt	Skjemmet	Fritidsaktiviteter

Ut fra tallene er det ikke grunnlag for å slå fast at en spesiell kulturminneart er *mer utsatt* for skade eller skjemming i Hustadvika kommune. Vi ser at gravfelt og bosetnings-aktivitetsområder dominerer i tabellen, men dette skyldes først og fremst at dette er de mest vanlige kulturminneartene i kommunen. Det er derfor ikke uventet at disse kulturminnene også går igjen i oversikten for skadet og skjemmet. Det er verdt å merke

seg at lokalitetene som er skadet er bosetting-aktivitetsområder i dyrket mark, altså kulturminner som ikke er synlige på markoverflaten. Resultatene er likevel nyttige fordi de viser hvilke kulturminnearter forvaltningen bør ha fokus på for å forebygge, informere og formidle.

5.8. Skade og skjemming fordelt på arealbrukstype

Arealbruk er en registrering som viser bruken av arealene og deres beskaffenhet. I Hustadvika kommune er 12 av de 21 ulike arealbrukskategoriene brukt i registreringene.

Figur 5-4. Kartet viser lokalitetene som inngår i miljøovervåkingsprogrammet, fordelt på grupperte arealbrukstyper.

Ved dette omdrevet er det ikke gjort endringer av arealbrukskategori.

Tabellen under viser en fordeling av skade og skjemming i dette omdrevet, fordelt på arealbrukstype.

ID	Arealbrukstype	Lokalitetsart	Tilstand	Årsak
106688	dyrket mark/åker	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Jordbruk
137224	vei/jernbane	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Bygg/anlegg- industri/vei
137222	dyrket mark/åker	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Bygg/anlegg- industri/vei
26877	beitemark	Gravfelt	Skjemmet	Jordbruk
27821	strandsone/elveløp	Gravfelt	Skjemmet	Bygg/anlegg- industri/vei
18252	beitemark	Gravfelt	Skjemmet	Jordbruk
56123	tun, hage	Gravfelt	Skjemmet	Jordbruk
56131	strandsone/elveløp	Gravfelt	Skjemmet	Fritidsaktiviteter

5.9. Status i arealplaner

I miljøovervåkingsprogrammet er det fokus på hensynssoner (inkludert båndleggingssoner) da dette er opplysninger som er godt tilgjengelig, og som gir et tydelig juridisk vern. Ved dette omdrevet har det vært mulig å koble digitale plankart opp mot geometri fra Askeladden. Dette sikrer at kontrollregistreringen fanger opp alle aktuelle hensynssoner for kulturminner, og reduserer faren for feilføringer i kontrollregistreringen. Det må likevel presiseres at plandata kan ha feilkilder. Noen kommuner er restriktive med å gi tilgang til reguleringsplanbasene som vektordata, da det fortsatt er en god del reguleringsplaner som ikke foreligger i vektorformat og det fryktes feilbruk/misforståelser ved bruk - særlig i automatiske analyser. Noen av de gamle planene er også av en slik art at bestemmelsene faktisk sier mer om bruk/formål enn selve plankartet. Det kan derfor være svakheter i vektordata, og manglende ajourføring av plandata i de ulike kommunene.

Riksantikvaren har som part i Norge Digitalt tilgang til plandata fra kommunene via GeoNorge. Plandata hentet fra GeoNorge er kopidata ved den gitte dato de er hentet ut. Mange kommuner har kontinuerlig oppdatering i plandatabasene.

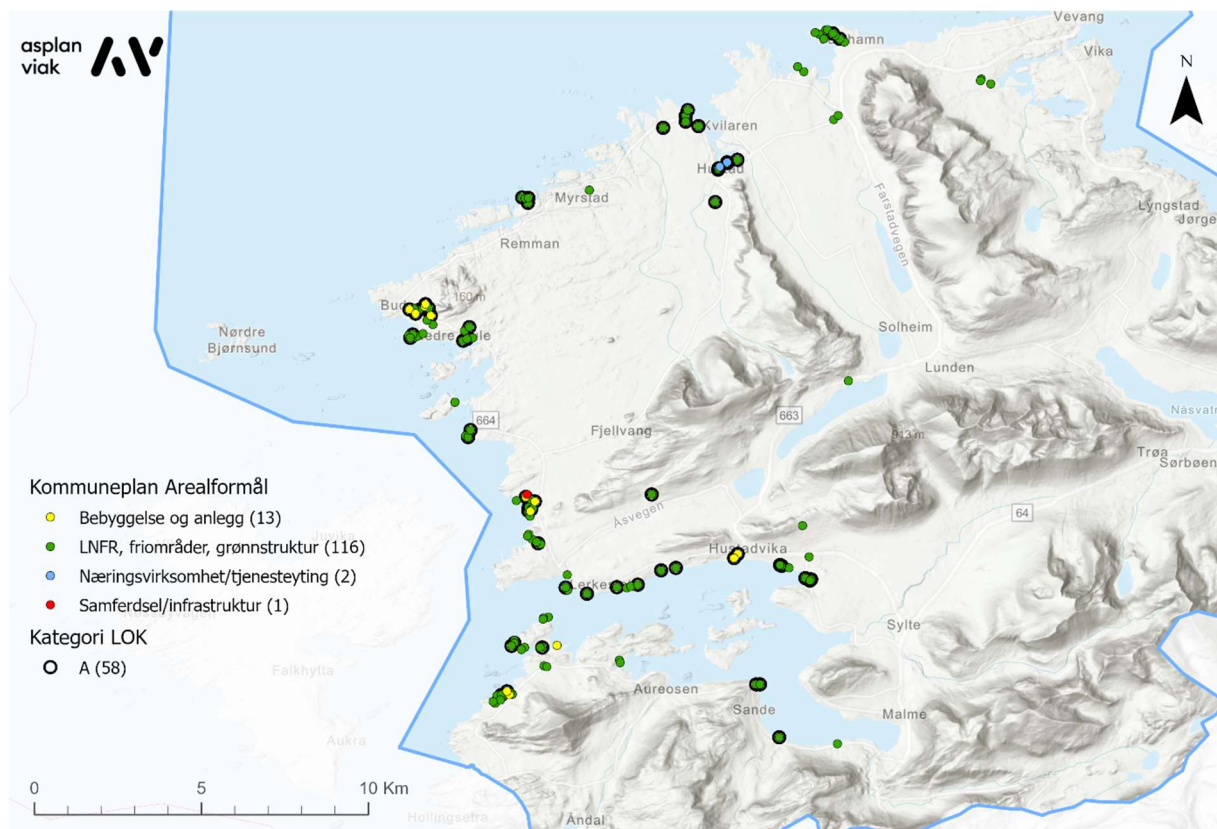
Ved dette omdrevet er det gjort korrektur på syv lokaliteter. To lokaliteter som i 2016 var kategorisert i vernekategori A er rettet til B og fem lokaliteter er rettet fra B til A. Endringene gjelder blant annet lokaliteter som ligger innenfor spesialområde, bevaringsområde, vern av kulturmiljø eller hensynssoner for landbruk og friluftsliv i reguleringsplaner vedtatt før 2016.

I tillegg til korrekturane er det gjort to endringer fra B til A, fordi lokalitetene er omtalt i «Kommunedelplan for kulturminne Fræna kommune» og «Regional delplan for kulturminner av regional og nasjonal verdi, Møre og Romsdal fylkeskommune».

Tabell over disse finnes i kap. 5.10.

5.9.1. Arealformål og hensynssoner i kommuneplan

Kommuneplanens arealdel for Hustadvika kommune (tidligere Fræna kommune) er fra 2014, og gir rammer og føringer for kommunens arealutvikling. Ikke uventet er areal ved 116 av lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet avsatt til LNFR (landbruk, natur, friluftsliv og reindrift), eller LNFR spredt, eller LNFR i kombinasjon med andre arealformål. Det er 13 lokaliteter som i kommuneplanen ligger i areal avsatt til Bebyggelse og anlegg. I areal avsatt til Næringsvirksomhet/tjenesteyting finnes to lokaliteter mens for samferdsel/infrastruktur finnes en lokalitet. 31 lokaliteter ligger innenfor detaljeringszone der reguleringsplanen skal gjelde.

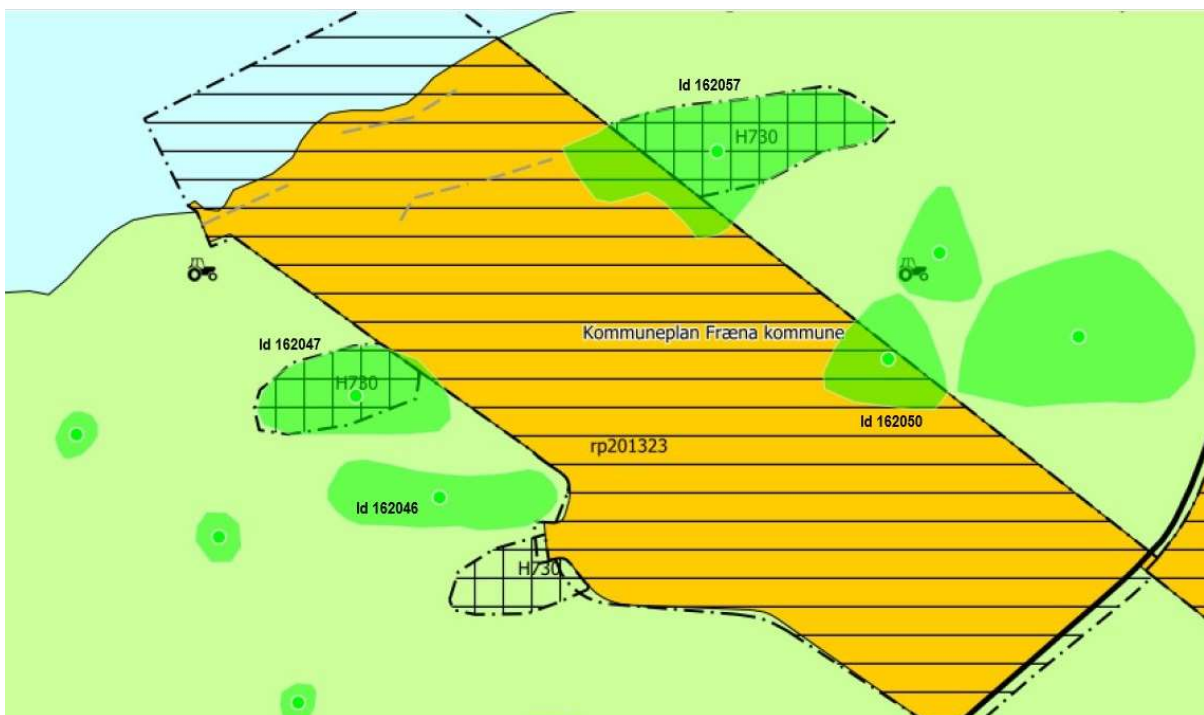
Figur 5-5. Kartet viser alle lokalitetene fordelt på arealformål (gruppert) i kommuneplanen (2014).

Kommuneplanen viser at 58 av lokalitetene som inngår i miljøovervåkingsprogrammet helt eller delvis er lagt i hensynssone H570 kulturmiljø eller båndleggingssone H730 etter kulturminneloven.

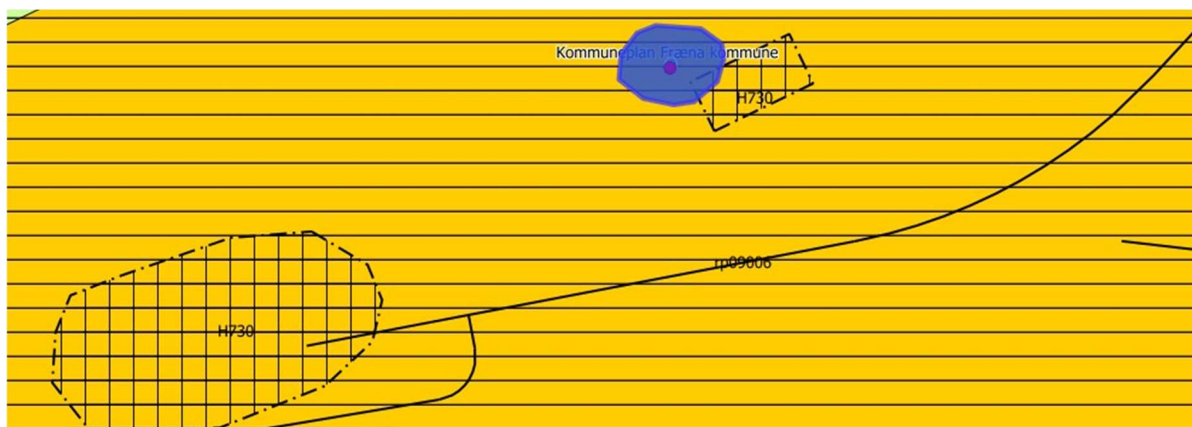
Kommuneplanen har ett større område (Skutholmen) lagt i hensynssone H570. Dette er hensynssone for kulturmiljø og landskap. Kommuneplanen har omtale av sonen, og det er knyttet bestemmelse til den. Skutholmen har ikke relevans for lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet.

Det er en gjennomgående utfordring med kommuneplanen at det ser ut til at det er feil i geometrien for båndleggingssonene (H730) og bevaringssonene (H570). Dette gjelder også i en del reguleringsplaner.

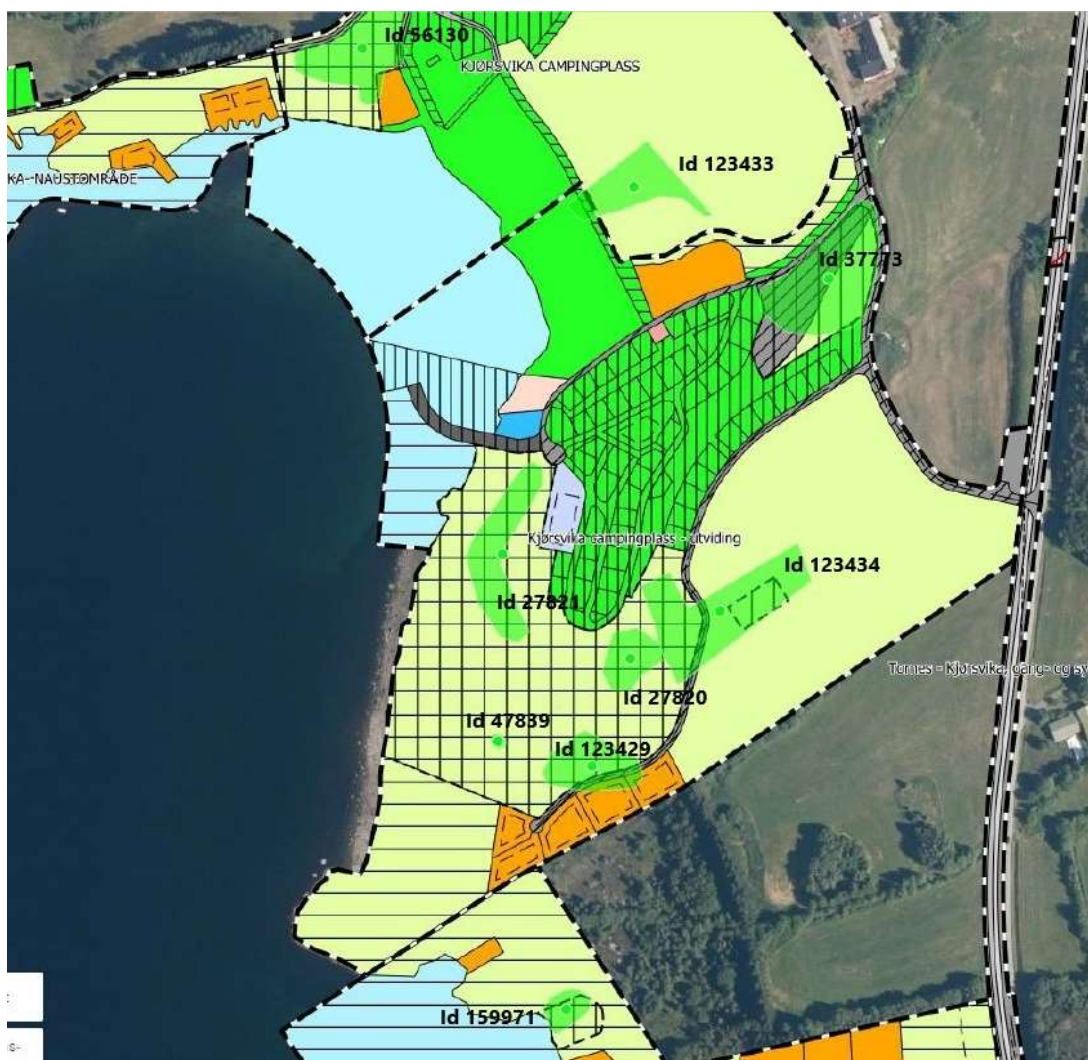
Intensjonen er nok båndlegging i kommuneplanen og i reguleringsplaner, men båndleggingssonen fanger ikke opp lokaliteter som helhet. Under er vist noen eksempler fra et utvalg utsnitt fra reguleringsplaner og Kommuneplanens arealdel (utsnitt fra arbeidskart for feltregistrering).

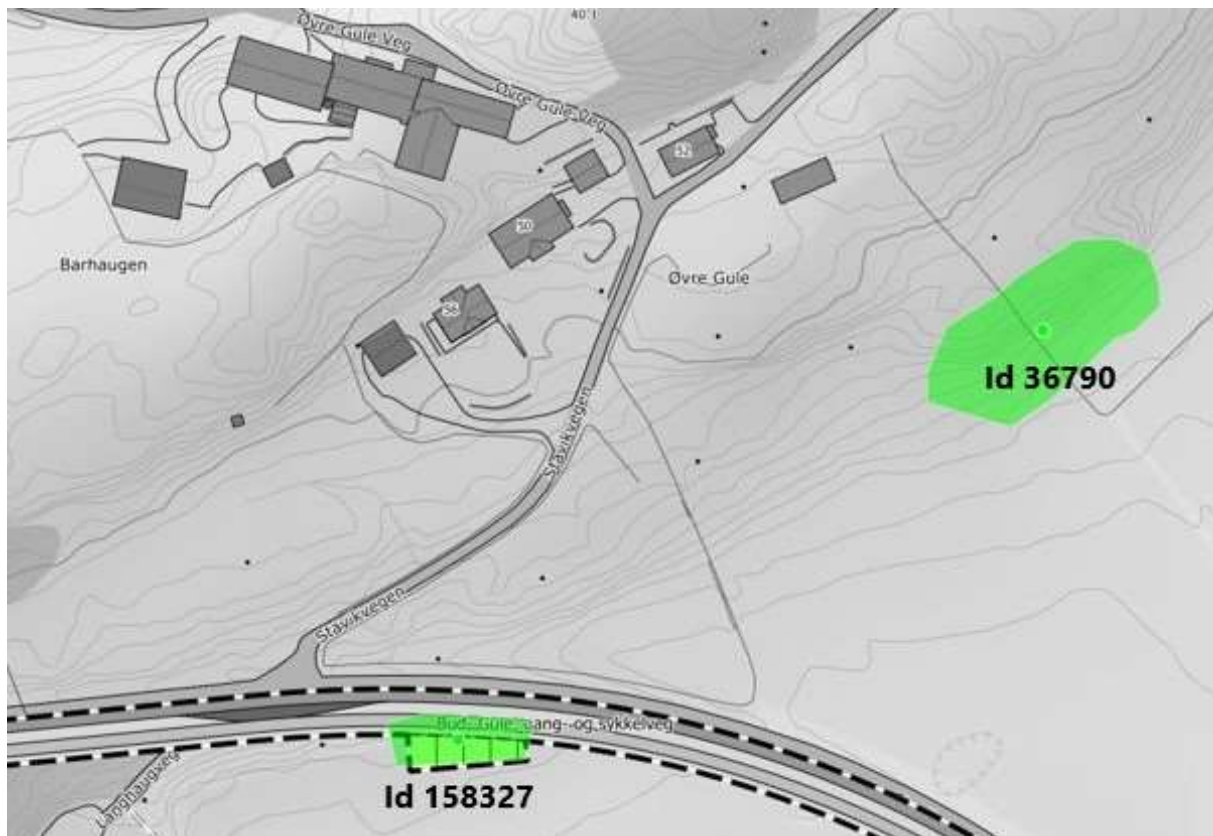
Figur 5-6. Skjerm bilde fra feltregistreringsapplikasjon, der grønne flater er lokalitetene med geometri fra Askeladden i det aktuelle området. Hyttefelt ved Hestholmvegen (RP201323). Båndleggingssone H730 i kommuneplan dekker bare deler av lokalitet id 162047 og 162057. For lokalitet id 162046 ligger båndleggingssonen i helhet utenfor lokalitetsgeometrien. Lokalitet 162050 mangler hensynssone.

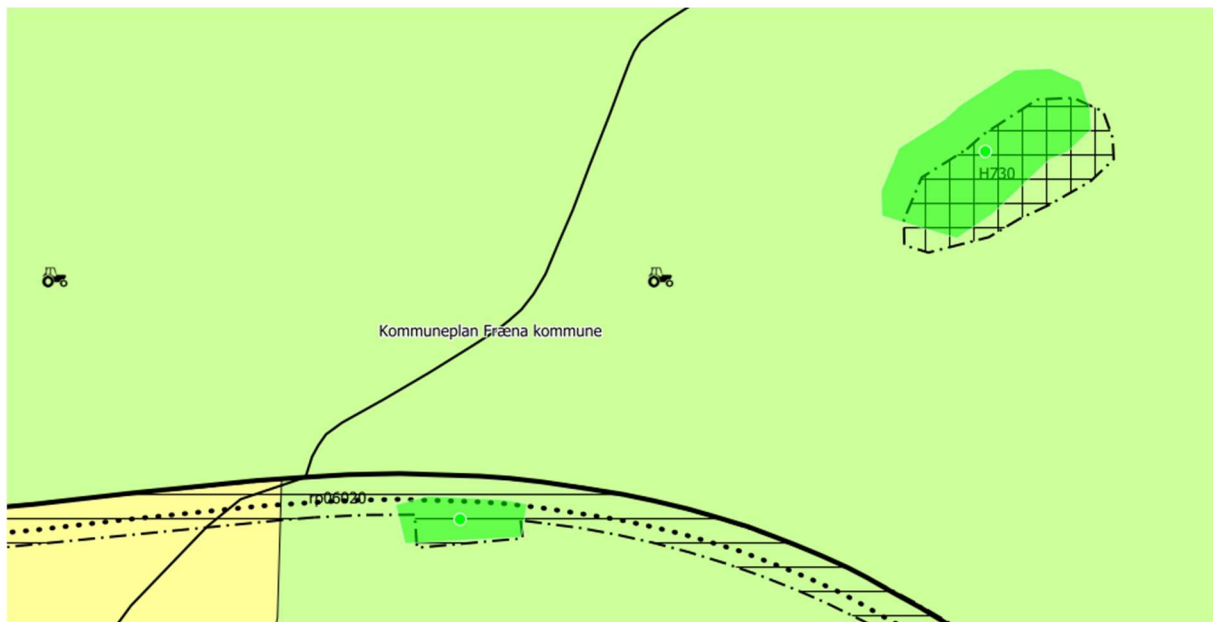
Figur 5-7. Utsnitt fra feltregistreringsapplikasjon i Elnesvågen der båndleggingssone H730 i Kommuneplanen bare dekker deler av lokaliteten (blå markering, id 162259).

Figur 5-8. Utsnitt fra feltregistreringsapplikasjon. Reguleringsplan Kjørsvika campingplass og utviding. Hensynssone H730 (båndleggingssone) og H570 (bevaringssone) er ikke dekkende for alle lokalitetsavgrensingene. Lokalitetene med grønn flate og punkt er med i miljøovervåkingsprogrammet.

Figur 5-9. Utsnitt fra feltregistreringsapplikasjon. Reguleringsplan Bud - Gule, gang- og sykkelveg. Bruk av feil sone i reguleringsplan og unøyaktig avgrensning i forhold til lokalitetsgeometri.

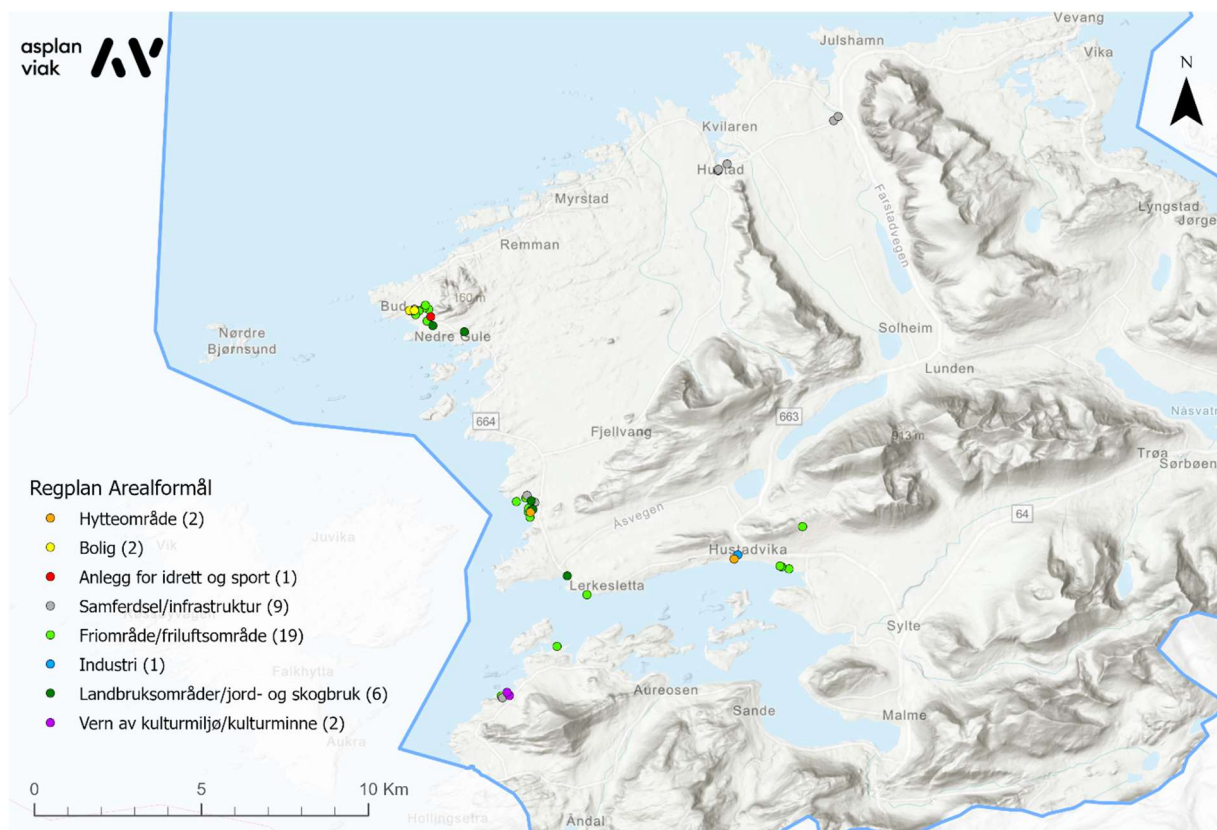
Figur 5-10. Kommuneplanen viser tilsvarende feil og unøyaktighet som i reguleringsplan.

Båndleggingssonen i kommuneplanen dekker bare deler av lokalitet id 162259 i Elnesvågen. Det samme gjelder flere av lokalitetene i reguleringsplan for Kjørsvika campingplass og utviding, samt gang- og sykkelveg Bud - Gule. Disse er trukket frem som eksempler, men tilsvarende gjelder for flere av lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet.

Det er gjennomgående en del feil og mangler knyttet til hensynssoner, både båndleggingssoner og bevaringssoner, i kommuneplanens arealdel i forhold til faktisk lokalitetsgeometri i kulturminnebasen Askeladden. Dette bør gjennomgås og rettes opp ved neste rullering av kommuneplanens arealdel. Ved flere tilfeller har feil i geometri for hensynssoner i Kommuneplanens arealdel blitt videreført til reguleringsplan.

5.9.2. Arealformål og hensynssoner i reguleringsplaner

Av de 132 lokalitetene som inngår i miljøovervåkingsprogrammet, er det 42 som inngår i en reguleringsplan.

Figur 5-11. Kartet viser lokaliteter som er omfattet av reguleringsplan, og hvilken arealformålgruppe de inngår i.

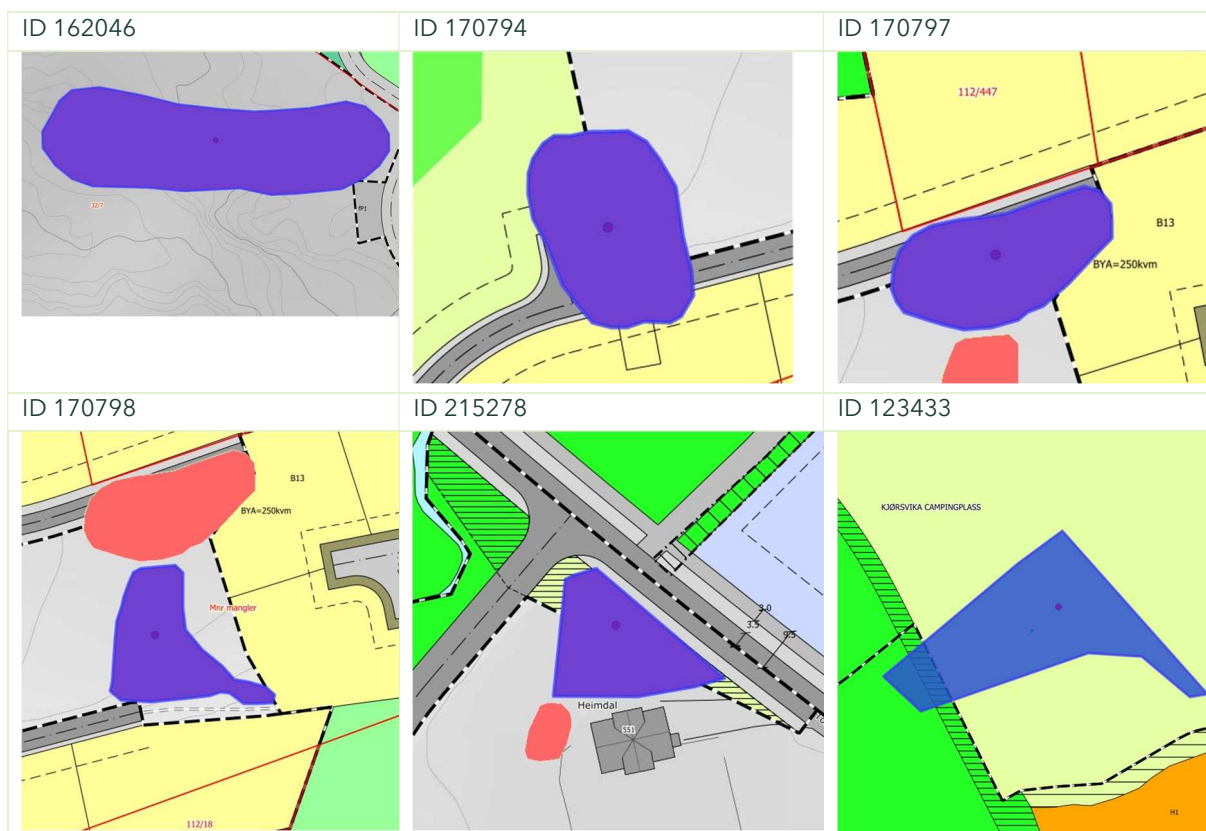
Av disse er det 25 som er gitt hensynssone C eller D, spesialområde bevaring (etter eldre plan- og bygningslov), eller er avmerket på en eller annen måte i plankart, for eksempel med «K». De resterende 17 lokaliteter er regulert, men har ikke hensynssone/ båndleggingszone i reguleringsplan, eller annen type avmerking i plankart som tilsier et særlig vern. Noen lokaliteter har avmerking som ikke er tilstrekkelig store nok. Tilsynelatende er disse kulturminnene dispensert fra kulturminneloven, men dette er gamle reguleringsplaner fra 1964 til 1988 - og må behandles særskilt. Eksempelvis vil noen lokaliteter være påvist i årene etter planvedtak.

Tabellen er sortert etter plan-id. Lenke til aktuell plan ligger i første oppføring.

ID	Lokalitetsart	Regplan planid	Regplan år	Regplan Arealformål	Regplan Hensynssone
72450	Funnsted	89079	1989	Offentlig friområde	Nei
157097	Bosetning-aktivitetsområde	05001	2007	Annen veigrunn	Nei
157098	Bosetning-aktivitetsområde	05001	2007	Annen veigrunn	Nei
162046	Bosetning-aktivitetsområde	201323	2014	Parkeringsplasser	Nei
170794	Bosetning-aktivitetsområde	80024	1980	Jord- og skogbruk, Kjørevei	Nei
170797	Bosetning-aktivitetsområde	83038	1983	Kjørevei, Boligbebyggelse-frittliggende småhusbebyggelse	Nei
170798	Bosetning-aktivitetsområde	09024	2013	Boligbebyggelse-frittliggende småhusbebyggelse	Nei
215278	Bosetning-aktivitetsområde	84053	1984	Jord- og skogbruk	Nei
123433	Bosetning-aktivitetsområde	95105	1995	Landbruksområde	Nei

Kartutsnitt under viser ni av lokalitetene innenfor respektive reguleringsplaner.

Det er positivt at de fleste av disse lokalitetene ikke har endret tilstandsstatus siden forrige omdrev, og 15 av dem ligger i et arealformål som er forenelig med vern (friluftsliv, landbruk).

Det er viktig at Hustadvika kommune og Møre og Romsdal fylkeskommune er oppmerksom på hvilke lokaliteter som er regulert uten tilstrekkelig hensynssone i plankart.

Når det gjelder de lokalitetene som har fått et vern gjennom blant annet hensynssone, så viser gjennomgangen at det ikke er uvanlig at automatisk fredete arkeologiske kulturminner er regulert til utbyggingsformål i kombinasjon med hensynssone/ båndleggingsone for kulturminner. To eksempler er vist under.

ID 26878	ID 37773
Utklipp fra kommuneplanens arealdel.	Utklipp fra kommuneplanens arealdel.
Utklipp fra reguleringsplan der det ikke er hensyntatt hensynssone/ båndleggingssone.	Utklipp fra reguleringsplan der hensynssone/ båndleggingssone er videreført fra kommuneplanens arealdel.

5.10. Vernekategori

5.10.1. Vernekategori og arealbrukstyper

I kap. 5.9 ble det vist at det var 58 lokaliteter i miljøovervåkingsprogrammet som gjennom kommuneplanen hadde et særskilt vern gjennom plan- og bygningsloven. Det respektive tallet for reguleringsplaner var 25.

Summert opp viser gjennomgangen at lokaliteter i miljøovervåkingsprogrammet for Hustadvika kommune har 76 lokaliteter i vernekategori A, og 56 i vernekategori B (der A er gitt et bevisst vern ut over den automatiske fredningen som er B). De fordeler seg på arealbrukstyper som vist i tabeller under.

Vernekategori A	Antall	Vernekategori B	Antall
Strandsone, elvebredd	25	Skog	13
Skog	5	Strandsone, elvebredd	15
Tun, hage	2	Vei/jernbane	1
Boligområde	2	Beitemark	6
Hav, sjø	2	Randvegetasjon (udyrket ved dyrket mark)	6
Beitemark	15	Dyrket mark, åker (innmark)	8
Myr	3	Myr	5
Dyrket mark, åker	13	Tun/hage	2
Gjengroingsområde	2		
Grøntområde, offentlig areal	1		
Randvegetasjon (udyrket ved dyrket mark)	5		
Vei, jernbane	1		
Totalt	76	Totalt	56

Oversikten viser at kulturminner i de vanlige arealtypene Strandsone/elvebredd, Beitemark og Dyrket mark/åker er godt representert i Vernetype A i miljøovervåkingsprogrammet. Det motsatte er tilfelle for kulturminner i skog, som også er godt representert i miljøovervåkingsprogrammet. Disse finnes i større grad i vernekategori B. Ut over dette er det ikke markante forskjeller i arealbrukstyper mellom vernekategori A og B. Det er ellers verdt å merke seg at arealbrukstyper som er typiske der folk bor og ferdes, utmerker seg noe i Vernetype A. Det er likevel indikasjoner i materialet på at hensynssoner i kommuneplanen først og fremst er valgt ut fra stor kulturhistorisk verdi, og ikke ut fra hvor det er stort arealpress og behov for særskilt vern. Det kan også påvirke at utvalget av lokaliteter i miljøovervåkingsprogrammet gir en overrepresentasjon av lokaliteter i utkantsområder. Tallene bør derfor brukes med forsiktighet.

Ellers viser gjennomgangen av materialet at de 12 endringene i vernekategori som har skjedd siden sist omdrev (to endringer fra vernekategori A til B, syv endringer fra B til A og tre endringer knyttet til dispensasjoner), har foregått i ulike arealtyper. Tabellen under viser endringen, og er sortert på arealtype.

ID	Kategori 2021	Kategori 2016	Lokalitetsart	Arealtype
16766	A	B	Gravminne	Skog
137223	B	A	Bosetning-aktivitetsområde	Tun, hage
158327	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	dyrket mark/åker
162050	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	skog
26425	B	A	Gravfelt	myr
27837	A	B	Røysfelt	skog
36797	A	Disp. (gammel A)	Gravminne	strandsone/elveløp
36798	A	B	Gravminne	strandsone/elveløp
56124	A	B	Bergkunst	tun, hage
56127	A	B	Gravminne	strandsone/elveløp
157097	B (tapt)	Disp. (gammel A)	Bosetning-aktivitetsområde	dyrket mark/åker
157098	B (disp. ikke utgravd)	Disp. (gammel A)	Bosetning-aktivitetsområde	dyrket mark/åker

5.10.2. Vernekategori og tap/skade

Summert opp viser gjennomgangen at lokaliteter i miljøovervåkningsprogrammet for Hustadvika kommune har 76 lokaliteter i vernekategori A, og 56 i vernekategori B. De fordeler seg på tilstand som vist i tabeller under.

Vernekategori A	Antall	Prosent
Intakt	28	36,8
Skadet	40	52,7
Skjemmet	6	7,9
Forbedret	2	2,6
<i>Totalt</i>	<i>76</i>	<i>100</i>

Vernekategori B	Antall	Prosent
Intakt	35	62,5
Skadet	14	25,0
Skjemmet	4	7,1
Tapt	1	1,8
Dispensasjon, ikke fjernet	1	1,8
Ikke gjenfunnet	1	1,8
<i>Totalt</i>	<i>56</i>	<i>100</i>

Oversikten viser at kulturminner i vernekategori A – noe overraskende – har en høyere andel skadede og skjemmede lokaliteter enn i vernekategori B. Grunnen til dette er uvisst – det kan være en statistisk tilfeldighet – eller det gjenspeiler at områder som blir regulert er områder som er mer i aktiv bruk – og at kulturminner utsettes for mer skade og skjemming

av den grunn. Tallmaterialet er ikke stort nok til at det kan dras sikre konklusjoner, men det er lite i kontrollregistreringen fra 2021 som indikerer at ytterligere vern ut over den automatiske fredningen gir mindre tap og skade.

5.10.3. Forholdet kontrollerte kontra ukontrollerte tap

Ingen ukontrollerte tap er registrert ved kontrollregistreringen i 2021, men det er registrert ett kontrollert tap. Denne lokaliteten (id 157097) er siden forrige kontrollregistrering dispensert (2013) og arkeologisk undersøkt.

6. Konklusjon

Figur 6-1. Utsyn mot Stemshesten fra gravminne, ID 27622 på Nordneset. Foto: Kjell Arne Valvik, Asplan Viak AS

Et representativt utvalgt av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i Hustadvika kommune er blitt kontrollregistrert og analysert. Fokuset i analysene har vært på tilstandsendring, årsaker til eventuell tilstandsendring, samt variabler som brukes til å si noe om hvilke lokaliteter som utsettes for tap/skade. Det har vært et mål å ut fra registreringene si noe om hvilke lokaliteter som er mest utsatt for tap og skade, hva som er årsaken til dette, og om det finnes fellestrekk. På bakgrunn av gjennomgangen kan vi trekke ut noen generelle observasjoner knyttet til trusselbilder og effekter av vern.

Ved forrige omdrev (2016) var 19 av 145 lokaliteter registrert som skadet, dvs. 13 %. Siden mange lokaliteter var nye i programmet, så var dette skader som ikke nødvendigvis hadde skjedd i årene like før 2016. Man så at tap og skader først og fremst skjedde i spredtbygde områder/ dyrket mark - typiske områder som er avsatt til LNFR spredt i kommuneplan. I tettbygd/ utbyggingsområder og skog/utmark var tap og skade betydelig mindre. Videre

så det ut til at hensynssone vern i arealplaner ga en viss beskyttelse som forhindret tap og skade. I 2016 lå 45 % av lokalitetene i en hensynssone, mens 38 % av tap/skade hadde skjedd her.

Kontrollregistreringene i 2021 viser at 65 av lokalitetene, som utgjør 49,2 % av totalen i programmet, er enten skadet, skjemmet eller tapt. Antall nye skader (2) gir ikke grunnlag for å slå fast hvilke typer lokaliteter som er mest utsatt for tilstandsendring, ut over at de aktuelle lokalitetene er bosetning-aktivitetsområder under flat mark (ikke synlige kulturminner). Dersom man også inkluderer lokaliteter som er skjemmet (6) og tapt (1) blir utvalget noe større, men like fullt bør tallmaterialet ikke tillegges for mye vekt. Av de 12 objektene som utgjør en endring siden 2016 dreier fem av dem seg om bosetnings- og aktivitetsområder (fire lokaliteter med bosetningsspor under flat mark og en steinalderslokalitet). Derneft er det seks gravfelt og ett gravminne.

Det er mulig å spore et visst mønster i hvilke type areal som har mest tap, skader og skjemming, selv om tallmaterialet er lite. Av de ni objektene kan fem relateres til beitemark og dyrket mark/åker. Derneft kommer Strandsone/elvebredd (2), Vei/jernbane (1) og tun/hage (1). Kontrollregistreringen viser at jordbruksaktivitet står for nesten halvparten av de negative tilstandsendringene, og bygg/ anlegg - industri/vei for den andre halvparten. En endring kan knyttes til fritidsaktiviteter.

Gjengroing er ikke en egen tilstandstype i programmet (kun en årsak), men i 2021 har vi notert ned for hvilke lokaliteter dette var en utfordring. Gjengroingsproblematikk er den tydeligste utviklingen vi kan se ut fra kontrollregistreringen i 2021.

Samlet sett viser kontrollregistreringene at det i Hustadvika kommune ikke er store endringer siden forrige omdrev.

7. Etterord: Råd om kontrollregistrering i Hustadvika

Figur 7-1. Hustadvika sett fra gravfelt ID 26424. Foto: Kjetil Lien Sundsdal, Asplan Viak AS

7.1. Råd til feltarbeidet

Registreringen i 2021 foregikk i månedskiftet september/oktober, med tidvis sterk vind og mye nedbør. Registreringene i Hustadvika kommune krevde i liten grad vurderinger knyttet til egen sikkerhet.

Hustadvika er en kommune som i miljøovervåkingsprogrammet krever mindre timebruk per lokalitet enn det vi har sett i andre kommuner. Dette skyldes i hovedsak kortere avstander, og at en høy andel av lokalitetene ligger nær allfarvei. Ingen veier var stengt med bom. Jakta var startet da vi var der - og det var svært viktig å ha godt synlige klær. Tøyskift, skoskift, batterilader og gode rutiner for varsling er særlig viktig når været ikke er optimalt.

Det anbefales å ta kontakt med Møre og Romsdal fylkeskommune i forkant av registreringene. De kan ha opplysninger som ikke er lagt inn i Askeladden enda.

Det er en stor fordel å gjøre feltarbeidet i Hustadvika kommune etter at storfe er tatt inn fra beite.

7.2. Råd til nye omdrev av miljøovervåkningsprogrammet

Gjengroing er en generell utfordring i Hustadvika kommune, særlig gjelder dette kyststrøyer og lokaliteter i utmark/beite. Det bør vurderes om miljøovervåkningsprogrammet skal ha rutine for at dette også blir registrert som tilstand. Det er et forhold som per nå ikke er en egen tilstandstype, men en tilstandsårsak. De fleste lokaliteter gror igjen i mer eller mindre grad, men det anbefales at dette blir en tilstandstype når vegetasjon er blitt en utfordring for å påvise objektet.

Ideelt sett burde det utvikles et sett kriterier for kategorisering av arealbrukstype. De vil ofte skjønsmessig bli satt, og kan variere ut fra hvem som gjør registreringen.

7.3. Råd og forslag til oppfølging - til kommune og regional kulturmiljøforvaltning

Gjennomgangen i kap. 5.3 og 5.4 viser lokaliteter som bør befares av kulturmiljøforvaltningen. Videre bør både kommunen og regional kulturmiljøforvaltning være oppmerksom på lokalitetene som framgår i tabell i kap. 5.9.2. Disse er regulert i eldre planer, men har ikke hensynssone. Det gjør dem ekstra utsatt, fordi de for mange kan virke godkjent for f.eks. utbyggingsformål.

Figur 7-2. Gravrøys, ID 16774, på Farstadberget. Sterkt overgrodd gravrøys.

Gjennomgang av planstatus viste at det er feil og mangler som gjelder hensynssoner for kulturminner i kommuneplanens arealdel. Dette bør det rettes opp i når Hustadvika kommune rullerer kommuneplanen. Videre savnes det en begrunnelse for utvalget av kulturminner som får hensynssone, samt bestemmelser knyttet til sonene.

8. Tabell over kontrollregistrerte lokaliteter

ID	Kategori	Lokalitetsart	Tilstandstype	Endret	Årsak til endring
7381	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
7387	A	Gravfelt	Forbedret	Nei	
7388	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
7392	B	Gravminne	Intakt	Nei	
7393	B	Gravminne	Skadet	Nei	
8442	A	Dyrkingsspor	Skadet	Nei	
8443	B	Gravminne	Skadet	Nei	
8454	B	Gravminne	Intakt	Nei	
8455	B	Gravminne	Intakt	Nei	
16766	A	Gravminne	Intakt	Nei	
16767	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
16768	B	Gravminne	Skadet	Nei	
16769	B	Gravminne	Intakt	Nei	
16772	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
16773	B	Gravminne	Intakt	Nei	
16774	B	Gravminne	Intakt	Ja	Intakt
16777	A	Gravfelt	Forbedret	Ja	Skjøtsel
18239	B	Gravminne	Skadet	Nei	
18246	B	Røysfelt	Ikke gjenfunnet	Nei	
18247	A	Gravminne	Skadet	Nei	
18252	A	Gravfelt	Skjemmet	Ja	Jordbruk
18253	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
26423	A	Gravminne	Skadet	Nei	
26424	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
26425	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
26426	A	Gravminne	Skadet	Nei	
26428	B	Gravminne	Skadet	Nei	
26877	A	Gravfelt	Skjemmet	Ja	Jordbruk
26878	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
26880	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
26886	A	Gravminne	Skadet	Nei	
27820	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
27821	A	Gravfelt	Skjemmet	Ja	Bygg/anlegg- industri/vei
27827	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
27829	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
27837	A	Røysfelt	Intakt	Nei	
27839	B	Røysfelt	Intakt	Nei	
27841	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Nei	

36790	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
36794	B	Gravminne	Skadet	Nei	
36796	B	Gravminne	Skjemmet	Nei	
36797	A	Gravminne	Skadet	Nei	
36798	A	Gravminne	Skadet	Nei	
36799	B	Røysfelt	Intakt	Nei	
36800	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
37773	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
37776	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
37779	B	Gravminne	Skadet	Nei	
37780	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
37781	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
37791	A	Gravminne	Skadet	Nei	
37792	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
37793	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
46381	B	Gravminne	Skjemmet	Nei	
46386	A	Gravminne	Skadet	Nei	
46389	A	Røysfelt	Intakt	Nei	
47839	A	Gravminne	Skadet	Nei	
47851	B	Røysfelt	Intakt	Nei	
56117	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
56121	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
56122	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
56123	A	Gravfelt	Skjemmet	Ja	Jordbruk
56124	A	Bergkunst	Skadet	Nei	
56127	A	Gravminne	Skadet	Nei	
56130	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
56131	A	Gravfelt	Skjemmet	Ja	Fritidsaktiviteter
56132	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
57585	B	Gravminne	Skadet	Nei	
57589	B	Gravminne	Intakt	Nei	
57591	B	Gravminne	Skadet	Nei	
57596	B	Gravminne	Intakt	Nei	
57598	A	Røysfelt	Intakt	Nei	
57599	A	Røysfelt	Intakt	Nei	
60276	A	Gravminne	Intakt	Nei	
60277	B	Gravminne	Intakt	Nei	
60279	A	Gravminne	Intakt	Nei	
60280	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
60281	B	Rydningrøyslokalitet	Intakt	Nei	
60289	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
67037	B	Gravminne	Skadet	Nei	
67039	B	Gravminne	Intakt	Nei	

67041	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
67823	B	Gravminne	Intakt	Nei	
67828	B	Gravfelt	Skjemmet	Nei	
67834	A	Annen marin lokalitet	Skadet	Nei	
72450	B	Funnsted	Intakt	Nei	
74441	A	Gravminne	Skadet	Nei	
74443	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
74450	A	Gravminne	Skadet	Nei	
106688	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skjemmet	Ja	Jordbruk
106689	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
123429	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
123433	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
123434	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
137217	A	Kokegroplokalitet	Skadet	Nei	
137221	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
137222	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Ja	Bygg/anlegg- industri/vei
137223	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
137224	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Ja	Bygg/anlegg- industri/vei
137225	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
157097	B	Bosetning-aktivitetsområde	Tapt	Ja	Dispensasjon
157098	B	Bosetning-aktivitetsområde	Dispensasjon, ikke fjernet	Ja	Dispensasjon
158327	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
159971	A	Båtstø-anlegg	Intakt	Nei	
159972	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162045	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162046	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162047	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162049	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162050	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162051	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162053	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162054	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162057	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162058	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162059	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162060	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162062	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
162165	B	Gravminne	Intakt	Nei	
162167	B	Gravminne	Intakt	Nei	
162259	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
170790	A	Annen arkeologisk lokalitet	Intakt	Nei	
170791	A	Annen arkeologisk lokalitet	Intakt	Nei	

170793	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
170794	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
170796	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
170797	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
170798	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
179561	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
215278	B	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
215870	B	Dyrkingsspor	Skadet	Nei	
215884	B	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	

9. Kilder

Eide kommune. Temaplan for kulturminner for Eide kommune 2017-2021. Vedtatt i Eide kommunestyre 22.06.2017. K-sak 17/40.

Fræna kommune. Kommunedelplan for kulturminne Fræna kommune 2020-2023.

Hustadvika kommune. Kommuneplanens arealdel, [kartløsning](#)

Møre og Romsdal fylkeskommune. Regional delplan for kulturminner av regional og nasjonal verdi, T-33/15.

Nasjonal [produktspesifikasjon](#) for arealplan og digitalt planregister.

Riksantikvaren. Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse i Møre og Romsdal. Høyringsutkast. 2022.

Sollund, M.-L. Bøe: Fortidens minner i dagens landskap, status for automatisk fredete kulturminner i Fræna kommune, Møre og Romsdal, 2011. NIKU.

Store norske leksikon. [SNL](#)

Sweco. MOV-ARK-Rapport NR. 3. Miljøovervåkningsprogram – Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner. Rapport fra registreringer 2016. Fræna kommune.

10. Vedlegg - registreringskategorier

Tilstandstype (Lok)	Forklaring
Dispensasjon, ikke fjernet	<i>Det er gitt tillatelse til inngrep i, eller fjerning av, kulturminnet, men det aktuelle tiltaket er ikke gjennomført</i>
Forbedret	<i>Kulturminnets tilstand er forbedret i forhold til sist registrerte tilstand</i>
Ikke gjenfunnet	<i>Kulturminnet kan ikke lokaliseres/ gjenfinnes</i>
Intakt	<i>Kulturminnet er tilsynelatende urørt</i>
Skadet	<i>Kulturminnet er skadet ved naturhendelser eller menneskelige inngrep som forringer dets tilstand. Overpløyde kulturminner i dyrka mark skal defineres og registreres som skadet.</i>
Skjemmet	<i>Forsøpling og/eller visuell forringelse av kulturminnet, dets sikringszone eller omgivelser</i>
Tapt	<i>Kulturminnet er tapt/ borte</i>
Tildekket	<i>Kulturminnet er skjult under, eller gjenfylt med, blant annet jordmaser, grus eller byggematerialer. Kategorien omfatter også intensjonell tildekking av kulturminner i forbindelse med sikring, slik som i tilfellet bergkunst. Tildekking omfatter ikke naturlige prosesser som sedimentasjon og biologisk vekst</i>

Tilstandsårsak	Forklaring
Barmarkskjøring	<i>Skade eller tap forårsaket av kjøring utenfor vei</i>
Bygg/anlegg, industri/vei	<i>Skade eller tap som følge av større offentlige og private utbyggingsprosjekter</i>
Byggeaktiviteter	<i>Skade eller tap som følge av blant annet mindre privat nybygging eller utvidelse, for eksempel bolig, campingplass, hytteanlegg, hageanlegg, bryggeanlegg, garasje samt adkomstvei</i>
Dispensasjon	<i>Tap eller skade som følge av gitt dispensasjon (tillatelse) til inngrep i kulturminnet</i>
Dyreaktiviteter	<i>Skader påført av ville dyr, insekter mm</i>
Fritidsaktiviteter	<i>Skade eller tap forårsaket av friluftsliv, for eksempel tråkk, sti, utkikkspunkt, skilting, rasteplass, bål plass og leirplass</i>
Gjengroing	
Hærverk	<i>Intensjonell skade på kulturminnet</i>
Intakt	<i>Kulturminnet er ikke skadet eller tapt. Skal kun brukes i kombinasjon med tilstandstype intakt</i>
Jordbruk	<i>Skade eller tap som kan oppstå som følge av blant annet pløying, dyrking, nydyrking, tildekking, planering, deponering av masse, husdyrhold, beite og opparbeiding av landbruks- eller adkomstveier</i>
Kriminalitet	<i>Skade eller tap som skyldes forsettlig inngrep, for eksempel tagging, plyndring og tyveri</i>
Materialuttak	<i>Skade eller tap som følge av blant annet masseuttak og grustak</i>
Metallsøk	<i>Skade som følge av metallsøking på kulturminnet.</i>
Militær virksomhet	<i>Skade eller tap som oppstår i forbindelse med militærøvelser eller annen militær aktivitet</i>

Tilstandsårsak	Forklaring
Naturprosesser	<i>Skade eller tap som skyldes naturlige årsaker, for eksempel rotvelt, flom, erosjon, gjengroing, forsumping, skogbrann, ras og nedbryting. Ikke erosjon i forbindelse med vassdragsregulering</i>
Sammensatt skadeårsak	<i>Flere skade- eller tapsårsaker finnes, og det er vanskelig å identifisere hovedårsaken.</i>
Sikring	<i>Tiltak for å bevare kulturminnet</i>
Skjøtsel	<i>Endringer (positive eller negative) i forbindelse med vedlikehold og utbedring av kulturminnet</i>
Skogbruk	<i>Skade eller tap som oppstår i forbindelse med skogsdrift, for eksempel nyplanting, markberedning, hogst, bruk av vinsj, kjørespor/ slitasje og skogsveier/ adkomstveier</i>
Tilrettelegging	<i>Tiltak i forbindelse med tilrettelegging for publikum</i>
Ulovlig fjernet	<i>Kulturminnet er ulovlig fjernet</i>
Utbedret/ rettet	<i>Kulturminnets tilstand er bedret som følge av utbedring eller retting</i>
Vassdragsregulering	<i>Tap eller skade som følge av erosjon i forbindelse med vassdragsregulering</i>
Ukjent	<i>Årsak til tap eller skade er ukjent</i>

Arealbruk	Forklaring
Beitemark	
Boligområde	
Brakkland (tidligere dyrket)	
Dyrket mark/åker	<i>Innmark</i>
Fjell/vidde/hei	
Gjengroingsområde	<i>f.eks. pionervegetasjon, buskvegetasjon, kratt og ung løvskog</i>
Grøntområde/offentlig areal	
Hav, sjø	
Hytteområde	
Innsjø, vassdrag	
Kirkegård	
Marginalområder ved kysten	
Militært område	
Myr	
Næring/industri/massetak	
Randvegetasjon (udyrtet ved dyrket mark)	
Skog	
Skog; produktiv/hogstfelt	
Strandsone/elvbredd	
Tun, hage	
Vei/jernbane	

asplan viak